פרייז 25 גראשען צווייטער יאהרגאנג „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem“ RADOMER KIELCER LEBEN № 44 (80)

הייַנט 10 זייטען.

ראדאמער-קעלצער לעבען

אדרעסען
פון „ראדאָמער קעלצער לעבען“

אין ראדאָם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ.
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Kielce, Sienkiewicza 35.

אנאָנסען פרייז:
זיין מילימעטער שורה: פאַרן טעקסט 20 גר.
„ אין „ „ „ 40
„ נאָכ'ן „ „ „ 18

ראדאָם פרייטאג י"ב מרחשון תרפ"ו — פאַר'ן אינהאלט און טעקסט פון די אנאָנסען איז די רעדאקציע נישט פעראַנטוואָרטליך. — 30 października 1925 roku

נאר 2 פאָרשטעלונגען וואַרשעווער יודישער קונסט=טעאטער נאר 2 פאָרשטעלונגען
פון די בעריהמטע קינסטלער
א. קאמינסקא, ז. טורקאוו
(ד' א' — ז' ג' ... ד')
רעזשיסער פון „וויקט“
מיט זייער גאנצען פערסאָנאַל בעקאַנט פון דעם פילם „ת ק י ע ת כ ף“ וועלען אויפטרעטען אין זאל פונ'ם טעאטער „ר א ז מ א י ט א ש ט ש י“

פרייטאג דעם 30/X ד. י. 8.30 אָוועגד
ווען דער טייוועל לאכט
פיעסע אין 3 אַקטען פון ב י ע ל א י. יודיש ב. וואגנער.

שבת דעם 31/X ה. י. 8.30 אָוועגד
מארפיום
דראמאט אין 4 אַקטען פון הערצער

די פיעסען ווערען געשפילט אהן סופלער. בילעטען צו בעקומען אין סקלאד אפטעטשני פון ה' צימערמאַן און אין קאַסע פון טעאטער.

מיר דריקען אויס מיטלייד'ס-געפיהלען אונזער טאָכטער, וועמען ס'האָט געטראָפען אזא שווערע אבידה אין איהר יונג-פערשטארבענעם קינד
אברהם אביש ווערבער נ. ע.
זאָל זי געטרייסט זיין בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
זיידע אין באָבע לאנדאָן

מיר דריקען אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל צום שמערצליכען פערלוסט פון אונזער שוועסטער'ס קינד **אברהם אביש ווערבער**
זאָלען די עלטערן מצהר נישט וויסען פון קיין צער און דערלעבען פיל נחת פון זייערע קינדער.
ברודער'ן און שוועסטער לאַנדאָן.

ROZLEWNIA ESENCJI OCTOWEJ
ROZENBERG, Kielce, Aleksandra 1
דערמיט מאך איך בעקאַנט די ג. קונדן אין קעלץ און אין קעלצער אומגעגענד דאָס אין מיין פאַבריק בעקומט מען עסיג-עסענץ גאראַנטירט 80 %
צו בעקומען אין מיין פאַבריק'ס לאגער אלעקסאַנדער נאָס № 1
ר ע י ע ל ע פ ר י י ז ע ן
און גוטע בעדינגונגען

בעקאנטמאכונג
צו דער יודישער בעפעלקערונג אין קעלץ!
אויפ'ן סמך פון בודזשעט און ליסטע פון עטאט אויפ'ן יאָהר 1925 בעשטעטיגט דורכ'ן מיניסטעריום פאַר רעליגיעזע ענינים פון 14-טען אָקטאָבער ה. י. נומער VI 8007/25, פאָדערט אויף די פערוואַלטונג פון דער יודישער קהלה איהרע קאָנטריבוענטען איינצוצאָהלען אין דער קהלה-קאַסע די אויף זיי אַרויפגעלייגטע בעשטייערונג פאַר'ן יאָהר 1925.
פון די קאָנטריבוענטען, וואָס וועלען נישט איינצאָהלען דעם שטייער אין פערלויף פון 15 טאָג, אָנהויבענדיג פון 22 טען אָקטאָבער וועט אויפגעמאָהנט ווערען די געזעצליכע שטראָף.
קעלץ, 22-טען אָקטאָבער 1925
№ 803/4.
די יודישע קהלה=פערוואַלטונג
אין קעלץ

יעדע ווירטין דאַרף וויסען,
אַז א ווייסע פאַרלאָגע קען מען אָפּפאַרבען אין פערלויף פון איין שעה אויף די קאָלירען: רויט און נוס-טונקעל מיט דער הילף פון דער אייבעראַל-בעקאַנטער זאפראַנווע
„Jaśniej Słońca“
אַז דאָס איז נישט קיין פוסטע רעקלאַמע, קען זיך יעדער איבערצייגען
— מיט א קליינער אויסגאַבע. —
פערקויף אין אַפּטייק-סקלאַדעס, זייף און פאַרב-געשעפטען.
Fabryka przetworów techno-chemicznych
„Mary“ Warszawa, Dzielna 48, tel. 286-51.

צום פערלאָבונג פון מיין ליבען קוזין **אפרים צימלען** מיט פריילין **דברה האלצקענער** ווינש איך א גליקליכע צוקונפט און עוויג צופרידענהייט
ראדאָם — מענדיל ראָזענצווייג.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער פריינדין **לאלע באַנקער** מיט ה' **איטשע קאַץ**, ווינשען מיר מזל ברכה און א גליקליכען צוזאמענבונד, זאָל זייער נייער לעבענס וועג לויכטען ווי דער פריהמאָרגען-שיין אין פריהלינג.
היה'לע און משה ראָזענבלום.

אכטונג קעלץ!
איך בעזיץ א גרויסען לאגער קוילען, קאקס פון די בעסטע טארטען ווי „פלאַרא“, „קאַזשימיעזש“, „רענאַרד“ בעמערקונג. גוטע בעהאַנדלונג גאראַנטירטע וואג. מיט אַכטונג
firma „OPAŁ“
ul. Nowa Warszawska 7

צאָהן-ארצט
ל. רובינליכט
פילסודסקעגאָ (שעראָקא 14
נעהמט אָן פון 2-10 און 4 — 6 נ מ.

אידישע אויסלייזערס

פון דעפ. משה פראסטיג.

א סך זענען אנטוישט: זיי האבען זיך געריכט צו טרעפען א יודישען מארטירער און אין געריכט-זאל שטעהט אין א שפאגעל-נייעם אנצוג א יונגערמאן, וואס האט אפילו נישט פערגעסען צו לאזען ארויסשטעלען פון זיין זייטען-קעשענע א קאקעטע - טיכעלע. אנדערע זענען אין כעס: זיי ווילען, אז שטייגער זאל זיין געבראכען פאר צרות און לאנגע געפענגעניש-ליידען און אויף דער בעשולדיגונג-באנק זיצט דער יונגער יודישער סטודענט רוהיג אהן א שימן פון פערצווייפלונג אדער געבראכענקייט. און ווידער אנדערע בעוואונדערען שטייגער'ן, אז ער „האלט זיך גוט", האט דעם מוט נישט פערלוירען און גלויבט אין נצחון פון גערעכטיגקייט, וועלכע וועט בעווייזען זיין אומשולד.

איטליכער האט עפעס צו זאגען, עפעס צו קריטיקירען אדער מיט עפעס אין שטייגערס האלטונג צופרידען צו זיין און פונדעסטוועגען ווייס אויך יעדערער, אז דארט אין דעם טונקעלען גרויסען זאל אויף דער לעמבערגער באטארי גאס ווערט נישט אויפגעפיהרט קיין פארשטעלונג, וואו ארטיסטען שפילען זייערע קונסט-ראליעס, נאר אז א שווערער קאמף אויף לעבען אדער טויט ווערט דארט געפיהרט, נאך וועלכען עס ווארטען נישט אויפ'ן „העלד" קיין טעאטער-בראוואס אדער אוואציעס, נאר לאנגע יאהרען פון שרעקליכער תפיסה צי אפשר גאר א תליה, און אינטעליגענטע און קלוגע יודען קוקען מיט דער גרעסטער אומגעדולד אויף שטייגערס איטליכער מינע און בעוועגונג. טויזענטער יודען אין גאנצען לאנד ווארטען אויף שטייגערס מינדעסטען ווארט, אנאליזירען דעם יונגען יודישען סטודענט און זענען מיט איהם צופרידען.

פארוואס? פארוואס?

שטייגער איז נישט קיין העלד. בשעת זיין פערהער האט ער עטליכע מאל געפרובט דערקלערען זיינע ריכטערס, אז ער האט אין זיין גאנצען לעבען קיין שום וויכטיגע, בעזונדערע ראליע אין דער עפענטליכקייט, אין דער געזעלשאפט נישט געוואלט שפילען. נאך ענדיגען זיין שטודיום האט ער געוואלט, ווי צום גיכסטען זיך דערשלאגען צו אנ'אייגענער אדוואקאטען-ביורא, חתונה האבען און ערגעץ וואו אין א קליינער גאליצישער פראווינץ-שטאדט פיהרען דעם נודנעם רוהיגען לעבען פון א היינטיגען פערהארעוועטען יודישען אינטעליגענט אן שום גרויסע פרעטענזיעס און האפנונגען. דער צופאל, דער אומגליקליכער גורל האט איהם ארויסגעריסען פון דער רייה און שטייגער הערט נישט אויף צו וואונדערען זיך, אז דוקא איהם האט געמוזט פאסירען צו ווערען א מענש, וואס איז פלוצים בעקאנט געווארען צווישען מיליאנען מענשען אומעטום וואו יודען לעבען אויף דער וועלט.

ער וואונדערט זיך, ווייל ער פערשטעהט נישט... ווייל ער פערשטעהט נישט דעם גאנג פון דער אידישער געשיכטע, קען ער אויך בשום אופן נישט בעגרייפען, פארוואס ס'איז דוקא אויף איהם, דעם רוהיגען, שטילען סטודענט אן שום פריטענזיעס און אמביציעס, געפאלען דער טראגישער גורל צו ווערען א אידישער העלד. וואלט ער פערשטאנען, דאמאלס וואלט ער אויך געוואוסט:

איטליכער פון אונז יודען, אפילו דער נידריגסטער און קלענסטער, קען אמאהל ווערען דער אויסלייזער פון אונזער פאלק. דורות און יאהר-טויזענדטער האבען אנגעזאמעלט א געוואלדיגע מאסע פון שנאה און פארביטערונג קעגען אונז. גרויסע רעליגיעס אין וועלכע ס'גלויבען הונדערטער מיליאנען מענטשען, האבען געהייסען פיינד האבען אונז; מעכטיגע רעליגעזע ארגאניזאציעס, וואס באהערשען דעם לעבען און די נשמות פון שטארקע פעלקער און מלוכות, האבען טאג אויף טאג געפריידיגט שנאה צום אידען. וואו עפעס אנ'אומגליק, האט מען אונז אידען תיכף געמאכט דערפאר פעראנטווארטליך. וואו ס'איז נאר געוועזען עפעס אן אויסדרוק פון אומצופרידענקייט אדער ליידענשאפטען, האט מען תיכף געפרובט קירעווען דעם צארען און כעס פון די אומגליקליכע קעגען די נאכמער אומגליקליכע און עלנענדע אידען איז עמיצער ארים געווארען, האט מען איהם באלד געוויזען דעם שולדיגען אין זיין ארימקייט—דעם אידישען נגיד; האט עמיצער קיין ארבייט נישט געפונען, האט מען איהם פארביטערט מיט בילדער, ווי אידען נעמען אוועק אלע ארבייטען נאר פאר זיך; האט ערגיץ וואו א עושר געציטערט פאר דער זיכערקייט פון זיין רייכטום, האט מען איהם אנגעוויזען אויפן געשריי פון דעם הונגעריגען אידישען ארימאן ווי די גרעסטע סכנה. האבען אייפגערעגטע מאסען געוואלט פארטרייבען זייערע פייניגערס און אויסניצערס, האט מען זיי דעם איד געוויזען אלס שותף און העלפער פון אלע אונטערדריקערס...

צוויי טויזענט יאהר האבען אנגעזאמעלט אזא מאסע פון שנאה, אז ס'איז נישט קיין חידוש, וואס ביי דער מינדעסטער געלעגענהייט עקספלאדירט די דאזיגע געפעהרליכע מאסע, אפטמאהל עקספלאדירט זי ווי א שטארקער שטורם, ווי א מוראדיגער הוראגאן, שחיטות און גירושים, קרייץ-צוגען און אויך אינקוויזיציעס, הריגות און מורא'דיגע פאגראמען פאלען אויפן קאפ פון אידישען פאלק און דער בלוטיגער שטורם פארניכטעט דאמאלס טויזענדטער, צענדליגער טויזענדטער פון אונזער פאלק.

אן אנדערש מאהל אבער פאלט פון דער אנגעזאמעלטער מאסע פון שנאה אויף אונז אראפ בלויז א—בליץ, נאר איין בליץ און טרעפט—ווי געוועהנליך א בליץ—דעם ערשטען בעסטען פון צווישען אונז. מ'קען זיך נישט בעהאלטען און ראטעווען; ס'איז נישט קיין חילוק, וואו מ'איז און ווער מ'איז.

י. מ. שויכעטזאהן.

אין אפגרונד.

(א שפאנענדע געשיכטע פון היינטיגער צייט).

דער דאזיגער נעגער איז נישט געפאהרען פון אדעס, נאר איז איינגעשטיגען אין שיף פון א אינזעל, וואו די שיף האט זיך געהאט געשטעלט. דאס האט נאך מיט מעהר שפאנונג און נייגיריגקייט ארומגענומען זיין פערזאהן.

פון די ערשטע מינוט אן, ווען דער רייכער נעגער, האט זיצענדיג ביים אלגעמיינעם מיטאג-טיש, דערזעהן מענדעלי מיט זיינע צוויי מיידלעך, האט ווי אנ'עלעקטרישער פיבער דורכגעדרונגען אלע זיינע גלידער.

סארא'ס הערליכע שענקייט האט דעם נעגער א בליץ געטון אין זיינע ברייטע, פייערדיגע אויגען און ער האט שוין נישט געקענט גלייכגילטיג איינזיצען; זיין קאפ האט שוין גענומען האסטיג ארבייטען איבער פערשידענע פלענער, ווי אזוי בעקאנט צו ווערען מיט מענדעלי'ן, וועלכער האט זיך באלד פאר איהם אויסגעוויזען, אלס די צוויי מיידלעך'ס פיהרער און דעה-זאגער. דער נעגער האט געגלויבט, אז פאר זיינע פרעכטיגע שמאראגדען וועט ער קענען אנקריגען דעם בעגלייטער פון די צוויי מיידלעך, ער זאל איהם איינע אפטרעטען.

דער יונגער נעגער איז אויסער זיין רייכקייט אויך געוועזען א קלוגער, דורכגעטריבענער חברה-מאן, האט ער פערשטאנען, אז ער מוז זיך אויסהיטען פון בעקענען זיך דירעקט מיט די מיידלעך; ער האט זיך געפיהלט, אז אין די אויגען פון אלע שיף-רייזענדע קוקט ער אויס עפיס נישט אנגאנצען ווי א זייעריגער, נאר פארט פון א פרעמדער, פערדעכטיגער ראסע, און נישט קוקענדיג אויף זיין גאנצער איינגעזאפטער אייראפעאישקייט, קען ער א מאל ציהען אויף זיך א נאכשפירענדע אויפמערקזאמקייט פון אלע פאסאושירען, ווען ער וועט אנהויבען צו אפט פערקעהרען מיט מיידלעך, און דאס וואלט זיכער געקענט איהם שאדען ברענגען.

ער האט זיך דערום מיט אלע כחות אפגעהאלטען צו פערפיהרען וועלכע ס'איז אינטריגע מיט די מיידלעך, האט ער גענומען פלאנעווען, ווי אזוי צושטאנד צו ברענגען די בעקאנטשאפט מיט זייער בעגליטער אין דער פערזאן פון מענדעלי'ן.

דער נעגער האט אנגעהויבען זוכען א געלעגענהייט, א צופאל, כדי קיינער זאל זיך נישט כאפען און בעמערקען און דאס האט ער טאקי אינגיכען געפונען.

מענדעלי מיט פידעל'ן און ביידע מיידלעך האבען שטענדיג פערנומען זייערע ערטער ביים סוף טיש, דאס האבען זיי געטון צוליב דעם, כדי נישט צו ווערען אבסערווירט אין זייערע נישט ענטשפרעכענדע געזעלשאפטליכער

מ'הערט פון איהם געטראָפען מיט דער גאנצער שרעקליכער קראפט פון א בלינדען בליץ־שלאָג און מ'שטייט א צוקאַליעטשעטער, א האַלב־פארברענטער.

דאס מאָהל האָט דער בליץ געטראָפען דעם יונגען אידישען סטודענט שטייגער און איצט טראָגט ער די גאַנצע לאַסט פון אומגליק. אָבער די שרעקליכע, געפעהרליכע מאסע פון שנאה, פון וועלכער דער פלוצימער בליץ איז ארויסגעשפרונגען, איז נישט קיין צופאל, איז נישט קיין בלינדער גורל. זי הענגט איבער אונזערע אלעמענס קעפ, זי איז נישט קעגען יחידים געווענדעט, נאָר קעגען דעם גאַנצען אידישען כלל.

און אָט דעריבער און בלויז דעריבער אונטערשטרייכען מיר זיך איצט אַלע אַזוי שטאַרק מיט שטייגערס קאמף און גורל. נישט דער בלינדער צופאל האט דעם יונגען שטייגער געפיהרט אויפן פלאַץ, פון וועלכען ס'איז געפאלען א באָמבע אויף פוילענס מלוכה־פרעזידענט און נישט דאס איז די אייגענטליכע סבה פון דער טראגעדיע, וואס קומט איצט פאָר אין געריכט־זאל אויף דער באַטארי—גאַס. דער לאנג אנגעזאַמעלטע שנאה און האַס הייסען מענטשען גלויבען אין דער שולד פונם איד אויך דאַמאָלס, ווען די שולד איז לחלוטין גרונדלאָז. א קעגען קעמפט איצט א שוואכער אידישער יונגערמאַן מיטן לעצטען רעשט פון זיין ביסעל כיחות און גייסט.

מיר אלע אבער אידען פון דער גאנצער וועלט, קוקען אויפן דאזיגען קאַמף פון א שוואכען יונגען ברודער אונזערען אין פולען באוואוסטזיין, אז דאס וואס האט אידם געטראפען נעכטען, קען מאָרגען טרעפען אַן אנדערען פון אונז און אז איטליכער פון אונז מוז תמיד זיין גרייט צו ווערען דער אויפלייזער פון אידען און אידישקייט.

צי נויטיגט זיך אונזער שטאָדט אין א אמבולאַטאָריום?

אין די לעצטע פאר מלחמה־יאָהרען האָט אונזער שטאָדט גע'שמט אָלס אַזעלכע, וואָס בעזיצט אַוויכטיגע הילפ'ס אינסטיטוציע א. נ. „לינת־הצדק" איהר טעטיגקייט האט דערגייכט ביז דער העכסטער שטופע, און מיר יודישע ראַדאמער איינוואוינער האבען אויך געוויסט ווי אבצושאצען איהר וויכטיגקייט. זי איז געוואָרען געשטיצט מיט א ברייטע האַנד אָהן אונטערשיד פון ריכטונג און די ענטוויקלונג איהרע איז טאקי אַלץ געוואַקסען.

די אויפגאַבען פון לינת־הצדק זענען געוועזען פערשידענע אויפ'ן געביט פון ערטיילען מעדיצינישע הילף־ אָרימע קראַנקע, ארויסגעבען אומזיסט מעדיצינען, נאַכט־דיזשורען און אויך א אמבולאַטאָריום, וועלכער האָט זיך געפינען אין איהרע לאָקאַלען.

די מלחמה האָט געמאַכט א תל פון דעם גאַנצען בנין, פיל שוועריגקייטען האָט דער לינת־הצדק אדורכגעמאַכט צוליב אויסערליכע סיבות און אמ'פנדע דאָס צושווימען פון די פעהיגסטע אַנפיהרער, האָט פולשטענדיג צוגעפיהרט צו דער זעלבסט־ליקווידירונג פון דער אַזוי וויכטיגע אינסטיטוציע. די נישט נאָרמאַלע צייט און אונזיכערקייט האט נישט ערלויבט צו בעדענקען זיך: צי מיר ברויכען ווייטער בויען אַזאַ געזעלשאַפט. אין דער צייט פון נישט נאָרמאלע בעדינגונגען האט זיך אָבער געשאַפען א נייע אינסטיטוציע א. נ. „עזרה", וועלכע האָט געהאָט א ברייטערע אָנגעוויזענע טעטיגקייט און איהר געלד־יניקה און געקומען פון אויסלאַנד, פון אויסלאַנד, מתחילת פון רוסלאַנד און דערנאָך מיט א ברייטערע האנד פון אַמעריקא. כאָטש די אויפגאַבען פון דער געזעלשאפט איז געוועזען נאָכצוקומען אַלע געבעטען פון הילף, פונדעסטוועגען האָט זיך אַלץ קאָנצענטרירט אַרום מאַטעריעלע הילף, אויף וויפיל דאָס איז געוועזען בענייגענד... איז נישט וויכטיג דאָ צו דערמאנען, געננג איז דער בלויזער פאקט, יואָס אַזאַ טעטיגקייט איז אוועק א שפּאָרע פאָר יאָהר.

אין די לעצטע צייט האָט זיך אָנגעהויבען שטאַרק פיהלען די נויטיגקייט צו פערברייטערען דער מעדיצינישער טעטיגקייט אין אונזער שטאָדט. די רעאָרגאַניזירטע געזעלע. „עזרה" האָט אין פאָריגען ווינטער טיילווייז אָנגעהויבען צו פערגרעסער'ן די טעטיגקייט אויף דעם געביט, ווי ערטיילען מעדיצינישע הילף, ארויסצוגעבען קוויטלעך צו דאָקטוירים, פעלדשער און אַקושערינס, ווי אויך צו ארגאַניזירען משמורים. אויב דאס ערשטע ווערט נאָך ווי ס'איז אויסגעפיהרט, איז ביים לעצטען גאָרנישט דאָ קיין סמנים פון לעבעדיגקייט, עפיס איז די פרעקווענץ א גאָר קליינע, אַזוי כמעט ווי אינגאַנצען אבגעשטארבען. אפשר אין עגצעלנע פאלען ווענדעט מען זיך נאָך א משמור אָבער זעהר זעלטען, און באמת, צי נויטיגט זיך ניט אונזער שטאָט אין אַזאַ ארט שטיצע, פון וועלכען ס'זאָל קאָנען געניסען אפילו פערמעגליכע? פערטיפענדיג זיך, לאָזט זיך מערקען, אז ווי ברייטערע מעד'צינישע הילף אזוי אויך משמורים איז אַ דרינגענדע נויטיגקייט פאַר אונזער שטאָדט, אויב דאָס לעצטע איז צו יעדער צייט נויטיג, איז דאָס ערשטע ספעציעל היינט נויטיג איבער די שלעכטע עקאָנאָמישע לאַגע פון דער היגער יודישער בעבעפעלקערונג, נאָר ס'פעהלט דער שוואונג, דער בולסיווער מיטעלפונקט, וועלכער וואָלט געוועזען פעהיג צו בעוועגען דעם גאַנצען אַפּאַראט — און דאָס אין א אמבולאַטאָריום.

ס'איז פאַרהאַן פאַלען ווען מענשען הויבען אָן פיהלען אַ וואָסערע ס'איז קראַנקהייט און די מעגליכקייטען זייע-

---

האַלטינג.

דער דאָזיגער כלל צו האַלטען זיך פעסט ביי די ערטער האָט דער יונגער נעגער בעמערקט און דערפאר איינמאָהל אין א פריהמאָרגען, ווען מ'ברייכט געהן עסען פריהשטיק, איז ער אַריין בכיון דער ערשטער אין עסזאל און זיך אוועקגעזעצט האַרט נעבען זייערע שטענדיגע ערטער ביים סוף טיש.

אז אַלע געסט זענען זיך צוזאַמענגעקומען צום פריהשטיק און צווישען זיי אויך מענדעלי מיט זיינע כלות, האָט זיך אויטאָמאַטיש, פון זיך אַליין צווישען די טיש־שכנים פערבונדען א פריינדליכער געשפּרעך פון איינפאַכע שאַבלאָנע פראַגען; פון א „וואן זענט איהר" און אַז. וו. און אַרום איז געשאַפען געוואָרען די מעגליכקייט פאָר מעהר אינטימע אונטערהאַלטונגען.

דער נעגער האָט גערעדט זעהר א גוטען רוסיש, וואָס מענדעלי האָט אויך פערשטאַנען און אויף דער דאָזיגער שפּראַך האָבען זיי זיך געמיטליך דורכגעשמועסט.

ביי זייערע געשפּרעכען האָט דער נעגער מעהר גערעדט מיט זיינע פייערדיגע ברייטע אויגען ווי מיט'ן מויל. ער האָט כסדר גערעדט מיט מענדעלי'ן און זיינע אפלען זענען אַרומגעלאָפען אין זיינע גרויסע אויטגעריימטע ווייסלעכצער און דער ציל זייערער איז געווען דאָס אַפּשטעלען זיך אויף ביידע מיידלעך און איבערהויפט אויף סאַראַ'ן.

ער האָט עס געמאַכט געשיקט און קלוג, אַזוי, אַז ביידע מיידלעך זאָנען זיינע אַפּטע בליקען נישט אויפפאַלענד געווען, אויסער איין מענדעלי האָט זיי גוט פערשטאַנען, נאָר פאָרט מורא געהאָט איהם עפּיס פאַרצושלאָגען און האָט דעריבער געוואָרט מעהר דייטליכעס צו הערען פון איהם.

זייערע בעגעגענישען זענען געוואָרען אַלץ אָפטער און איינמאָל נאָכ'ן פריהשטיק האָט דער נעגער פּראָפּאָנירט, לויט'ן ביישפּיל פון א סך אנדערע רייזענדע, אַרויפצוגעהן אויף דער דעק פון שיף.

מענדעלי איז דערויף איינגעגאַנגען און אַלע זענען זיי אַרויף דאָרט, ביים טומעל און גערויש פון די פּאַסאַזשירען, ווי אויך פון די פּליעסקעדיגע ים־כוואַליעס איז דעם נעגער געלונגען איינצורוימען מענדעלי'ן אויפ'ן אויער, קיינער זאָל נישט הערען, אַז ער וויל מיט איהם עפּיס רעדען אויג אויף אויג...

מענדעלי האָט א וואונק געטון צו פודעל'ן, ער זאָל שמירה האַלטען אויף ביידע מיידלעך, וועלכע זענען געשטאַנען און געגאַפט אויף די הערליכע ים־פּאַנאָראַמע און ער איז מיט'ן יונגען נעגער אַוועק נישט ווייט אין א צווייט ווינקעל און צווישען זיי איז פאָרגעקומען אַזאַ שמועס:

— הער, פערקויפט מיר איינע פון אייערע מיידלעך — האָט דער נעגער זיך גאָרנישט קרעמפּירט ארויסגעזאָגט און דערביי אָנגעוויזען מיט אַן אויג אויף סאַראַ'ן, אַז ער מיינט זי.

(פאָרטזעצונג קומט).

רע פרליבען נישט צו ווענדען זיך צו א דאקטאר. דער יעניגער טראגט זיך ארום מיט זיין קרענק אזוי לאנג ביז דער ארגאניזם ווערט נישט פעהיג צו קעמפען מיט זיין מחבל, ערשט דער-נאך איז ער געגייט נאכצולויפען תחבולות׳ן, וואו ער זאל געמען די מיטלען זיך צו היילען און דאס איז אין דער היינטיגער צייט איינס פון די שווערסטע פראגען נישט בלויז פאר דער ארימער באפעלקערונג נור אפילו פאר דעם נידריגערען מיטעל-שטאנד. ביי א צושטאנד פון אערנסטע קראנקהייט איז שוין נישט גענוג, ווען מ׳פעקומט שוין פון „עזרה" ס׳קוויטעל צו א דאקטאר, נאר ס׳ציהט־מיט אנדע-רע טרויריגע פאלגען.

אויב מ׳קאן מיינען, אז דער היינ-טיגער „לינת־הצדק" ברויכט נישט פיהרען אזא ברייטע טעטיגקייט ווי א מאל צוליב די קראנקען־קאסע—איז דאס א טעות, די לאגע איז היינט אזעלכע, אז די ברייטערע קרייזען וועלכע האבען זיך געקאנט אין אזעל-כע פאלען היילען פאר אייגענע מיט-לען, אפשר בצומצום׳דיג — קאנען דאס היינט אויך נישט, יעדער מענש, וואס שטעהט נאהנט צו דער זאך, זעהט, אז שאפען מעגליכקייטען, וועל-כע זאלען לייכטער מאכען די היגע ארימע באפעלקערונג אין דער צייט פון קראנקהייט, איז א דרינגענדע נויטווענדיגקייט, אויפן ערשטען פלאץ מוז ווערען געשאפען א אמבולאטאר-יום, וועלכער זאל עטיילען מעדיצי-נישע הילף און ארבייטען פארם אהן אויסנאהם פון ארט קראנקהייט ווי אי-נערליך, חירורגיע און גינעקאלאגיע, און מיט דער צייט אויך דענטיכטיס, די פאסענדע לאקאלען באזיצט דערצו די געזעלש. „עזרה" און פון איהר זייט ברויכט קומען די איניציאטיוו. אמת דאס איז פערבינדען מיט גרויסע געלד-קאסטען, אדער מ׳בעדארף גלויבען אין דער היגער אידישער געזעלשאפט, אז יי אמאל, וועט זי אויך היינט געננג אינטערשטיצען אזא אונטערנעהמונג.

בבזונדערס קענען פיל מיטהעלפען צו דער פערווירקליכונג פון דער דער-מאנטער אונטערנעהמונג די היגע יו-דישע דאקטוירים. אין זיי איז אם-מעהרסטען אבהענגיג די עגזיסטירונג פון א אמבולאטאריום. דער חוב פון יעדען היגען יודישען דאקטאר איז, צו בעטייליגען זיך אין דער אקטיווער מוטארבייט: אבגעבען אמווייניגסטענס צוויי אדער איין שעה איבער דער וואכע און ס׳איז פארשטענדליך ביי א צאהל פון 12 אידישע דאקטוירים פון אונזער שטאדט איז דאס נישט קיין שווערע זאך. צו זייער געפיהל ברויכט מען אפשר אפעלירען, אויב דער דאקטאר איז דער געזעלשאפטלי-כער מענש, וועלכער טרעפט זיך אם-מעהרסטען מיט דעם ארימען קראנקען — ווייסט גאנץ גוט די פאלען פון דער פערנאכלעסונג ביי דער קראנק-הייט. מיט דער צייט קאן אפשר ווער-רען געשאפען די מיטלען, וועלכע זאל ערמעגליכען צו געבען האנאראר, אבער ביז צו דער צייט איז א געזעל-שאפטליכער חוב פון די זעלבע, צו בעטייליגען זיך אין דער ארגאניזירונג פון א אמבולאטאריום, און וואסערע ס׳איז אבסטינענץ, פון וועלכען ס׳איז דאקטאר ברויכט ווערען בעטראכט אלס טהאט פון א מענש, וועלכער שטעלט זיינע קליינליכע בעלוינונג׳ס-פערלאנ-גען העכער ווי געזעלשאפטליכקייט. מ׳בעדארפט אויסנוצען אין דער גאר נאהנטער צייט צו שאפען א אמבולא-טאריום און די נויטיגע געלד־מיטלען צו דער איינארדנונג, וועט געוויס ווערען געשאפען.

אונזער שטאדט, וועלכע צעהלט א גרעסערע צאהל אידישע פאמיליעס און דערצו א גרויסען פראצענט נישט פער-מעגליכע, טאר נישט בלייבען הינטער-שטעלינג און פערגלייך צו אנדערע שטעדט מיט ווינציגער איינוואוינער די פאר מלחמה־יאהרען האבען אבגע-שוואכט אונזערע ארגאניזמען און די מעדיצינישע הילף ביי א לייכטען סטא-דיום, אין דער קראנקהייט איז זעהר נויטיג. מיר מוזען צוטרעטען בויען דאס וואס מיר האבען א מאל בעזיצען און געשאפען די דאזיגע אינסטיטוציע, וואס איז ממש א נויטווענדיגקייט פאר דער שטאדט.

לייזער פישמאן.

פארבייגעהענדיג...

ווענען א קליינעם ענין, וואס פאר-נעמט נישט קיין ברייט ארט אין אונ-זער לעבען, נישט אין ארגאניזאציאנע-לען און נישט אין־געזעלשאפטליכען, עס פערנעהמט נור א קליין ארט, אויף דער 2־טער העלפט פון א טהיר פון א יודישער רעפרעזענטאנץ—געזעלשאפט—קהלה. איך הזר איבער, געהענדיג אויף א טשיקאוויגער לינה, אז דער ענין, א-רער אביעקט פון ענין, איז זעהר א קליינער, אזוי ווי כמעט באקטע-ריאלאגיש, האבען דאך אבער קליינ-ליכע באקטעריען, א גאנצע לעהרע איבער זיך—באקטעריאלאגיע, הייל ווי קליין עס זאל נישט זיין אזעלכע קליינליכע ענינים, שאפען זיי די שטימונג, ווייזען אן אויף דער גאנ-צער וועזענטליכער ארומיגקייט, ווי אזוי עס פיהלט און שאפט זיך דאר-טען...

איך מיין ווענען דעם איינציגען שילדעל מיט די שווארצע אותיות אויפן ווייסען גרונד אויפגעקלעבט ביי דער 1־טער און מיט אנדערע איגהאל-טען אויף די אנדערע טהירען פון יו-דישען קהלה־לאקאל, וועלכעס לויטעט: „שלטון הקהלה העברוני" און.. Gmina Żydowska וכ״ו און מעהר נישט, פערגעסען אדער געטאפט זיך

פּערגעסען אין דער שפּראַך פון די ברייטע יודישע פאָלקס־מאַסען — יודיש! נאַאיווע, אָדער במזיד—קליינקעפּעלדיגע, וועלען מיינען און איינרעדען, אַז דער שרייבער פון די שורות, איז מי יודע, וואָס פאַר אַ געשוואוירענער יודישיסט! במחילה, אַ גרויסער טעות! פויליש די מלוכה־שפּראַך! העברעאיש—אונזער עבר־שפּראַך און קלינגענדיגער לשון פון אויפלעבענדיגן א ר ץ, אָבער אויך יודיש, איז דערווייל די שפּראַך פון אונזער יעצטיגען דאַ־זיין, די שפּראַך פון אונזער עלטערען און אונזער היינטיגע שפּראַך.

אַ פוילנית־עברית׳דיגער אויפשריפט אויף אַ טהיר פון אַ יודישער קהלה, וואָס רעפּרעזענטירט עטליכע טויזענד יודישע פאַמיליעס, וואָס רעדען נור יודיש, האָט נישט בלויז אַ • שייכות מיט איגנאָרירונג נור אויך מיט לעכערליכקייט.

און דעריבער זאָל מיר דער ג׳ פערוואלטער פון דער יודישער קהלה, טויזענט מאָל מוחל זיין פאר דער מרחה, וואָס כ׳בין איהם מטריח, צו הייסען אַ מאָלער אויפמאָלען נעבען דער מלוכה־שפּראַך און אונזער אַלט־נייעם עברית אויך אין דעם גלות־יודיש: „יודישע קהלה אין ראדאם“, ווייל כל זמן אַלע יודען פון גאַר דער וועלט, זענען נאָך נישט אין א״י און רעדען נישט העברעאיש רעדען און לעבען מיר אין יודיש.

ע.ג.א.

מאיר הערץ.

ר׳ יחזקאל׳ע קאזמירער.

א פאלק׳ס מעשה׳לע.

צו ר׳ יחזקאל׳ע קאַזמירער איז אמאָל געקומען אַ יוד א דאָרפסמאַן און ווי אַנ׳איינפאַכער, פּראָסטער יוד זיך פּשוט צעוויינט אויף זיין דאָרפישען לשון.

ר—רבי, הייליגער צדיק, געט מיר קינדער, איהר זענט דאָך א גרויסער יוד, איך בין שוין פערציג יאָהר אלט און ווער אונטערגעהאַקט ווי אַ דאַרער, אויסגעטריקענטער בוים. ר־רבי הייליגער ר־רבי איהר זענט אָנגעזעהן אין הימעל און איהר קענט פאר מיר אויסבעטען קינדערלעך.

דער דאָרפסמאַן האָט זיין פערלאנג נישט אַרויסגערעדט אין אַ לשון פון געבעטע און תחנונים, ווי דער שטייגער פון אומגליקליכע, בעת ווענדען זיך צו אַ גוטען־יוד, נאָר אין א טאָן פון אַ פּרעטענזיע, ווי איינער, וואָס מאָהנט זיך עפּעס אַ חוב.

— געט מיר קינדערלעך, ררבי! — האָט ער געהאַלטען אין איין טענה׳ן, געמאָהנט, גלייך ווי ער וואָלט דעם קאַזמירער זיינע קינדערלעך געגעבען צו בעהאַלטען.

ר׳ יחזקאל׳ען האָט שטאַרק פערוואונדערט דער דאָזיגער פּרעטענזיע־נוסח פון אַ יודען אַ דאָרפסמאַן, וואָס רעדט מיט אַזאַ זיכערקייט און בטחון.

האָט ר׳ יחזקאל׳ע געשוויגען, נישט אַראָפגעלאָזען דאָס אויג און גוט בעטראַכט דאָס געשטאַלט פון דאָרפסמאַן.

אַז דער דאָרפסמאַן האָט פון רעדען אָנגעהויבען אריבערגעהן צו סקאַנדאַלעווען און קלאַפּען אין טיש אריין מיט אַ גשריי: — אַנו ר־רבי, פאַר וואָס שווייגט איהר? — גיט מיר קינדער, — האָט זיך ר׳ יחזקאל׳ע ערשט אָנגערופען צו איהם:

— פון וואַנען ביסטו עס אַזוי זיכער, אַז איך קען דיר געבען קינדער? אדרבא זאָג, אפשר ווייסטו.—

– יאָ, אַזוי איז עס הייליגער ררבי, ווייסען ווייס איך נישט, נאָר איך פיהל עפּיס, אַז איהר האָט כח דערצו.—

—פאַרוואָס עפּעס ביסטו גראָד געקומען צו מיר, ס׳פעהלען דען גוטע־יודען און גרעסערע צדיקים פון מיר? געה בעסער צו זיי –

— כ׳בין שוין געווען – האָט דער דאָרפסמאַן דרייסט אָבגעענטפערט.

— נו, וואָס האָבען זיי דיר געזאָגט? און ביי וועמען ביסטו געווען?—

— יענער צדיק, ביי וועמען כ׳בין געוועזען, האָט מיר שטרענג אָנגעזאָגט — כ׳זאָל איהם נישט אויסגעבען, ווייל איר וועט שוין אַליין ווייסען, און געזאגט האָט ער מיר, אַז אַ חומר קען ער מיר געבען און נאָך אַ נשמה זאָל איך געהן צו אייך. —

— אזוי? הייסט עס, אז נאך א נשמה ביסטו געקומען צו מיר. ניין, — האט ר׳ יחזקאל׳ע האסטיג א זאג געטון נאך א רגע א־בערקלערען זיך, —ניין איך פיהר נישט קיין מסחרים מיט נשמות, אזאַ האנדעל האָב איך מיר נאָך נישט פערלעגט, אַז כ׳וועל האָבען אַזאַ מסחר וועל איך נאָך דיר שיקען, דערווייל קענסטו געהן—

—איך געה הייליגער ררבי, נאָר געדענקט זשע איהר, אַז אַ פקדון האָב איך ביי אייך — האָט דער דאָרפסמאַן צו לעצט געזאָגט און איז מיט בייזקייט אוועק.

ביינאַכט צו חצות־צו, ווען ר׳ יחזקאל׳ע האָט איינער אליין ארומגעוואַנדערט אין זיין שלום־שטובעל און כסדר גערויכערט דעם לאַנגען ליולקע—ציבעק, האָט ער זיך דערמאָנט אין דער געשיכטע מיט׳ן דאָרפסמאַן און ער האט אָנגעהויבען נאָכצוטראַכטען איבער יעדען וואָרט, וואָס דער דאָרפסמאַן האָט געזאָגט.

ר׳ יחזקאל׳ען איז שטאַרק קשה געוועזען, ווי קומט עס אזעלכע דבורים, ווי חומר און נשמה צו אַ פּראָסטען דאָרפסמאַן

און וואַנען פערשטעהט ער זיך דערויף, וואס יענער צדיק האָט געזאָגט און דער עיקר, ווער קען טאקי זיין יענער גרויסער צדיק.

ר׳ יחזקאל׳ע האָט געשאַרט מיט זיינע הויליע טריט און ווי א שאָטען איז איהם נאָכגעגאַנגען דאס געשטאלט פון יענעם דאָרפסמאַן, ווייל די העלע קנויעלעכלעך ליולקע־רויך האָבען עס פאַר איהם אויסגעמאָהלען.

ר׳ יחזקאל׳ע האט זיך אין די דאזיגע וואָלקענדלעך רויך גוט אריינגעקוקט און דאס געשטאלט איז איהם וואס א מאָל אלץ מעהר קענטליכער געוואָרען נאָר דערמאָנען זיך, וואו און ווען ער האט דאָס געשטאלט געזעהן, האָט ער זיך תחילת נישט געקענט.

אזוי בלאָנזשענדיג איבער׳ן שטיבעל אין איין טראַכטען האָט ער פּלוצלונג דערהערט פון אונטער׳ן לאָדען אריינשרייען דאס זעלבע קול:

— ר רבי, גיט מיר קינדערלעך!—

אזוי איז עס געווען כסדר עטליכע נעכט און ר׳ יחזקאל׳ע האָט אָנגעהויבען אין דער זאַך גוט חוקר ודורש צו זיין.

דורך אַ כך מקואות און עבודה זעבען זיינע אויגען ליכטיג געוואָרען און ער האָט ענדליך דערזעהן וואס דאַ קומט פאָר.

איינמאָל, אין א שפעטען חצות־משמור ווען ר׳ יחזקאל׳ע איז כנהוג ארומגעלאָפען א פער׳מוח׳טער איבער׳ן שטיבעל און גערויכערט די ליולקע, האבען זיינע לויטערע אויגען דערזעהן ווי אין די דינע זיילעכלעך רויך שוועבט עמיצער ארום און וואָס אמאָל ווערט ער אלץ קלאָרער און דייטליכער.

זיינע געדיכטע ברעמען זענען פערצויגען געוואָרען פונ׳ם זילבערנעם רויךוואָלקען; ר׳ יחזקאל׳ע האָט אָנגעהויבען זעהען באספקלריה המאירה און אָט וואָס ער האָט געזעהן:

אויבען אין הימעל, אינ׳ם שער פון יצירת הנשמות, שטעהט דער מלאך וואָס איז ממונה איבער ניי־געבוירענע קינדער, וועלכע ער וואַשט און איז זיי טובל אין לויטערע קרישטאָל־ריינע טייכען פון רעגענבויגענס, און ער צערטעלט זיי און פאסט זיי איין ווי בלישטשענדיגע בריליאַנטעלעך אין ערדישע גופים. ביי אַ ווינקעל, אין זעלבען שער, ליגט אויסגעצויגען א שוואַרצער ליימענער חומר מיט אויסגעבויטע לעכער, וואו עס ברויכען צו זיין די ערטער פון דער נאָז. אויגען און דאָס מויל. ביי דעם דאָזיגען גוף שטעהט דער מלאך און וויל דוקא אריינזעצען א ליכטיגע נשמה אין דעם חומר, ראַנגעלט זיך איבער די הענד פון מלאך און וויל ביי קיין איין אופן נישט אריין אין גוף און וואס דער מלאך שטיפט עס אריין מיט געוואלד פליהט זי בגלר צוריק ארויס: די נשמה לאזט זיך נישט בעצווינגען.

שטעהט דער מלאך אין גרויס פערלעגענהייט און ווייס נישט וואָס צו טון לויפט ער צום בית דין של מעלה, ענטפערט מען איהם, ער זאָל זיך ווענדען צו ר׳ יחזקאל׳ע קאַזמירער.

האָט ר׳ יחזקאל׳ע געהערט דעם פסק פון בית דין של מעלה און, געזעהען ווי דער מלאך געהמט אַרויס פון א פאַן ווייריך א פולע האנד קטורת און גיסט אראָפּ גלייך אין דער ליולקע. האָט ר׳ יחזקאל׳ע גערויכערט און גלייך זיך דערפיהלט אזוי גרינג ווי אַ ביינעלע מיט פליגעל. איז ער ארויף אין הימעל צוגעגאַנגען צום דאָזיגען איינגעשפּאַרטען חומר און אין זיין צורה זיך גוט אריינגעקוקט און די מעשה איז איהם ערשט גוט קלאָר געוואָרען.

דער דאָזיגער חומר איז געווען פון אַ אָרימען בעטלער, וואָס איז פאַרביי־געגאַנגען אין דאָרף—פון יענעם דאָרפסמאַן. ס׳איז פונקט געווען צום גדליהו. האָט איהם דער דאָרפסמאַן נישט געוואָלט געבען קיין בסך צוליב׳ן תענית נאָר געהייסען וואַרטען ביז נאַכט. איז דער בעטלער אוועק און איז פון הונגער געשטאָרבען.

האָט דאָך אָבער ר׳ יחזקאל׳ע געלערענט זיינע חסידים, אַז צום גדליהו איז קיין תענית נישט און אויף דעם סמך האָט דער געשטאָרבענער בעטלער גערופען לדין דעם דאָרפסמאַן.

האָט מען הויבען אין הימעל גע־פסק׳נט, אַז היות ווי דער דאָרפסמאַן האָט זיך חלילה נישט מכון געווען צום שלעכטען על כן זאָל דער בעטלער נאָכאמאָל מגולגל ווערען. און אַזוי ווי

דער דאָרפסמאַן האָט נישט קיין קינדער, זאָל ער אַריין צו דעם דאָרפסמאַנס עקרה און פאַר אַנ׳עונש וואָס דער דאָרפסמאַן האָט געלאָזט שטאַרבען דעם אָרימען בעטלער, זאָל ער שטאַרבען אין דער וויגע, וואָס דאָס קינד וועט אַרויס פון דער עקרה׳ס בויך.

איז אָבער די נשמה וואָס דער מלאך האָט געוואָלט אַריינזעצען אין חומר, געווען פון א גרויסען חסיד, פון ר׳ יחזקאל׳עס חברותא. האָט ער ביי קיין פאַל נישט געוואָלט אַריין אין חומר, ווייל ער האָט געהאַלטען, ווי זיין רבי אַז צום גדליהו איז נישט קיין תענית און אַז דער דאָרפסמאַן האָט איהם גע׳הרג׳עט און דעריבער וויל ער נישט זיין אַ קינד פון אַ רוצח.

האָט זיך ר׳ יחזקאל׳ע שטאַרק פאַרקלערט און גוזר געווען אויף דער נשמה זי זאָל פאָלגען דעם מלאך׳ס בעפעהל און אַריין אין חומר.

ר׳ יחזקאל׳ע האָט אפילו אויסגעבעטען דאָס לעבען פון דאָרפסמאַן, ווייל ער האָט גע׳טענה׳ט, אַז זה וזה דברי אלקים היים און אַז צוליב אַ מחלוקה לשם שמים קען מען קיין נפש חלילה נישט אינטערשניידען פון דער וועלט ובפרט, אַז דער דאָרפסמאַן, האָט געבעטען דעם בעטלער צו וואַרטען ביז פאַרנאַכט, ווען מען מעג שוין עסען.

— — — — — — — — — — —

ויקץ משנתו: און ר׳ יחזקאל׳ע האָט ערוואַכט, פערשטאנען דעם גאַנצען ענין און געשיקט רופען דעם דאָרפסמאַן און געזאָגט צו איהם:

– ווען דו האָסט געזעהן, נאָר געדענקען זאָלסטו, אַז תמיד זאָל זיין ביי דיר אָפען די טיר פאַר אָרימע לייט און אפילו יום-כפור, אַז ס׳וועט קומען צו דיר אַ פערשמאַכטער און וועט זאָגען אז ער שטאַרבט פאַר הונגער, זאָלסטו איהם תיכף געבען צו עסען און זאָלסט נישט מאַכען ווי אמאָל אין צום גדליהו און דו ביסט שיער דערפאַר נישט נענש געוואָרען.

דער דאָרפסמאַן האָט זיך זעהר צעוויינט און ר׳ יחזקאל׳ע האָט איהם איינגענומען, ווי א קליין קינד און איינגעשטילט זיינע טרעהרען, פון וועלכע ר׳ יחזקאל׳ע איז אַליין גערירט געוואָרן.

ביים דאָרפסמאַן איז געבוירן געוואָרען אַ זוהן, איז ער געווען אַ זעהר אָפגעהיטענער יוד, וואָס האָט צום גדליהו יאָ געהאַלטען פאַר אַ תענית. פון וואָס ר׳ יחזקאל׳ע אַליין איז געווען צופרידען...

ס׳האָט געהייסען, אז די הלכה בלייבט נישט ווי ר׳ יחזקאל׳ע...

וואס הערט זיך אין ראדאם.

מען דאַרף האָבען צענניקעס.

דער סוחרים-פעראיין מעלדעט: אין צוזאַמענהאַנג דערמיט, וואָס איז לעצטענס פעראָרדענט געוואָרען, אַז אַלע געוועלבער מוזען זיין פערזעהן מיט צענניקעס — ברויכען די סוחרים אין זייער אייגענעם אינטערעס צו בעזאָרגען זיך מיט די ענטשפרעכענדע צענניקעס, כדי אויסצומיידען וועלכע ס׳איז אונאנגענעהמליכקייטען. וועגען פערשידענע פרטים קען מען זיך ווענדען אין סעקרעטאַריאַט פון סוחרים-פעראיין.

געגען העכערען דאָס דירה-געלד.

אין סקאַרזשיסקאָ איז מיט עטליכע טעג צוריק פאָרגעקומען אַ פערזאַמלונג, אויף וועלכער ס׳איז צווישען אַנדערס אויך בעטראַכט געוואָרען די פראַגע וועגען דער אויטאָמאַטישער העכערונג פון דירה-געלד. ס׳איז אָנגענומען געוואָרען אַ רעזאָלוציע צו ווענדען זיך אין סיים, וועלכער זאָל צוליב דעם גרויסען קריזיס אָבשטעלען דעם כסדר׳דיגען וואוקס פון דירה-געלד און אַז די לאָקאַטאָרען זאָלען נישט ברויכען צאָהלען מעהר, ווי עס מאַכט אויס די תוספה-נאָרמע פון לעצטען קוואַרטעל. אויף דער פערזאַמלונג איז אויך אנוועזענד געווען ה׳ ברילאַנט פון ראַדאָם, אַלס פאָרשטעהער פון היגען לאָקאַטאָרען-פעראיין.

דער „סענזאַציאָן“ אויף די ראדאמער „יודישע פראצעסן“

ווי מיר דערוויסען זיך, וועט אין דער נאָהנסטער צייט ענדליך פאָרקומען אין העכסטען אדמיניסטראַטיווען טריבונאַל אין וואַרשא, דער פראָצעס צווישען דער היגער יודישער גמינע מיט׳ן ה׳ קעסטענבערג. ווי מען שמועסט זאָל דער פראָצעס ענדגילטיג פערענדיגט ווערען פאַר׳ן נייעם יאָהר 1926.

אַנ׳ערך 100 עדות אין פראָצעס פאַגעלמאַן-קעסטענבערג

ווי מיר ווערען געוואויר, וועלען צום פראָצעס צווישען געוו. רעד. פאַגעלמאַן און ה׳ קעסטענבערג, אַרויסגערופען ווערען בערך 100 עדות.

נישט—קשה ראדאָם שלאָפט נישט!

די טהעטיגקייט פון דער הילפס געזעלשאַפט „עזרה“

די געזעלש. „עזרה“ האט טראָץ אלע מאטעריעלע שוועריגקייטען נישט אָבגעשטעלט צו ערטיילען מאטעריעלע הילף: אזוי קומט פאַר אויף אלע שבת רעגולער דאָס ברויט פערטיילונג. און ד. גל.

ביי די ערשטע מעגליכקייטען וועט ווערען בעגייט די קיך. אויך פון דער מעדיצינישער זייט איז גאר נישט געמינערט געוואָרען. ס׳ווערט ווייטער ערטיילט דורך די אַפּיעקונעס-רעצעפטען און קוויטלעך צו דאקטוירים. ס׳ווערט אויך פראַיעקטירט צו עפענען א אמבולאטאריום צו בעהאנדלען אומזיסט אָרימע קראַנקע.

ס׳איז כדאי צו בעמערקען אז דאָס איזעקשיקען 64 קראַנקע אויף קוראציע קיין בוסק, האט א סך מיטגעווירקט צום געלד-מאַנגעל, וועלכען די געזעלש. מאכט לעצטענס א דורך.

צום פערבעסערען די פינאַנצען, איז געוואָרען איינגעאָרדענט דורך דער לעצטער צייט צייכענס-פערקויפען אויף די היגע גאסען. די געזאַמעלטע סומעס ענטשפרעכען אבער נישט ווי געהעריג די פּאַקטישע נויטיגקייטען פאר אזא אינסט טוציע. די מאַטעריעלע לאַגע פון די ראדאמער אידען איז אמת א אונערטרעגליכע, אבער ביים גוטען ווילען קאָן נאך יעדער יחיד מיט א געוויסען מינימום אונטערשטיצען די אינסטיטוציע.

ביים זאַמלען האָבען זיך אויסגעצייכענט ביים ערשטען מאָהל די שוועסטערען גלאזמאַן, ביים צווייטען מאָהל די פרל׳ס: רינגערמאַכער, איגעלמאַן, פרידמאַן.

▪▪▪▪▪▪

לעצטע ... וע בעוועגונג אין האנדווערקער-באַנק.

די האַנדווערקער באַנק אין ראדאָם ענטוויקעלט לעצטענס א אינטענסיווע טהעטיגקייט. און שטרעבט מיט אלע מעגליכקייטען אנטקעגענצוקומען איהרע מיטגליעדער אין דער יעצטיגער, שווערער צייט פון אויסערגעוועהנליכען געלד-מאנגעל. די לעבהאפטע בעוועגונג אין דער האנדווערקער-באנק האָט זיך לגמרי נישט צופערשעהמען מיט די אנדערע אָנגעזעהנסטע בענק אין ראדאם. דער דירעקטאָר, ה׳ פרענקיל, ווייזט ארויס פיל פערשטענדניש פאר די באנק מיטגלידער און איז גענוג קאָמפיטענט אין דער עקאָנאָמישער לאגע זייערע. נאָך דעם אלעם אָבער, איז וואונשענסטווערטה אויפמערקזאם צומאַכען אויף איין זאך דאס איז, וואָס די ג׳ מיטגליעדער און אינטערעסאנטען האָבען אַ ביסעלע אַ צו-פרייען איינט-יטס-פערקעהר אין דירעקטאָריום-קאַבינעט, וואו מ׳קען גאַנץ אָפט טרעפען אַ גרעסערע צאָהל אינטערעסאַנטען צוזאַמען, פון וועלכע יעדער איינער מוז, קרעמפּירטערהייד, ענטפלעקען זיינע אינערליכע אנגעלעגענהייטען אין געגענוואַרט פון אַ גרעסערען קרייז מענשען, אַנדערש קומט אויף אַ וועקצוגעהן און אָבוואַרטען אויף אַ פאַסענדערען מאָמענט. א חוץ דעם בעשווערט עס די אַרבייט פון די באַנק — אָנפיהרער. די פערוואַלטונג וואָלט דעריבער זיך געברויכט מיט דעם ענין מעהר פערנעמען און איינאָרדנען, אַז אינטערעסאַנטען זאָלען אויפגענומען ווערען לויט דער רייע און יעדער בעזונדער, נישט צוזאַמען.

איינער ברויך אונבעדינגט נישט וויסען דעם צווייטענס פערלעגענהייטען...

2 גאַסטראָלען פון אידא קאַמינסקאַ און זיגמונט טורקאָוו אין ראַדאָם.

היינטיגע וואָך קומען קיין ראַדאָם אויף 2 גאַסטראָלען אונזערע בעליבטע און בעריהמטע יודישע קינסטלער אידאַ קאַמינסקאַ און זיגמונט טורקאָוו צוזאמען מיט זייער אנסאמבל. פרייטאָג דעם 30-טען וועט אויפגעפיהרט ווערן אין טעאַטער „ראַזמאַיטאָשטשי“ „ווען דער טייוועל לאַכט“ און שבת צו— נאַכט „מאָרעיום“. דאָס קינסטלער-פּאָרל געהערען צו די ערשט-רייהערדיגע און פּאָפּולערסטע יודישע שוי— שפּיעלער אין פּוילען און זענען בעקאַנט דעם ברייטען יודישען עולם, ביי וועמען זיי האָבען זיך בעזונדערס קונה

שם געווען אין יודישען פילם „תקיעת כף“. דאָס יודישע פובליקום אין ראדאָם וועט אָהן שום ספק אויסנוצען די צוויי גאַסטראָלען פון אונזערע חשוב'ע געסט און וועט איבערפולען דאָס טעאַטער איבער די ברעגען.

דאָס יודישע ראַדאָם וועט געוויס פערשטעהן ווי אויפצונעמען אונזערע בעסטע דראַמאַטישע שוישפילער, וועלכע זענען ביים היינטיגען טאָג די ציערונג פון דער יודישער ביהנע.

מיט דער פולסטער זיכערהייט איז פאָראויסצוזעהן, אַז די צוויי פאָרשטעלונגען וועלען האָבען דעם גרעסטען ערפאָלג.

די קהלה-פאָרשטעהער איילען זיך נישט...

אויף דעם פאָריגען זונטאג איז גערופען געוואָרען א זיצונג פון קהלה-ראַט, אויף וועלכער אָבער דער גרעסטער טהייל פון אונזערע רעפרעזענטאַנטען האָבען א פנים נישט געפונען פאר נויטיג צו קומען. צוליב דעם וואָס ס'איז קיין קוואָרום נישט געווען איז די זיצונג נישט צושטאַנד געקומען און איז דעריבער אָבגעלעגט געוואָרען אויף היינטיגען שבת-צו-נאַכט.

דער שרייבער איז די „סלאָוואָ“ — דער אינפאָרמאַטאָר ווייזט אויס — אַ משלנו'דיגער...

אין דער היגער בעוואוסטער „יודען-פריינדליכער“ צייטונג „סלאָוואָ ראַדאָמסקע“ דער גליעד-שוועסטערן-קינד פון דער „דוואַ גראָשע“ איז אין איינעם פון זיינע לעצטע נומערען ארויס מיט אַ פול מויל לשון, בעפאַלענדיג מיט אַ מאָדנע פערביסענקייט די עטליכע געצעהלטע יודישע בראַנפען-קאָנצעסיאָנערען אין ראדאָם, ביי וועלכע מ'האָט נישט צוגענומען די רעכט, נאָר זיי געלאָזען ביי די פריהערדיגע קאָנצעסיעס אויפ'ן יאָהר 1926. די „סלאָוואָ“ טערגיסט נעביך קראָקאָדיל-טרעהרען און בעוויינט די פוילישע פירמעס, ביי וועמען מ'האָט צוגענומען די קאָנצעסיעס און לויט איהר בעהויפטונג (אַ סברה נאָך דער פויליש-יודישער פערשטענדיגונג) האָט מען זיי אָוועקגעגעבען די יודען.

די „סלאָוואָ“ קען בשום אופן נישט טאָלערירען אַזאַ געוואַלד-טהאַט, וואָס אין די אומגעגענד פון דער סקארישאָווער גאַס געפונען זיך 5 פוילישע און איין יודישע קאָנצעסיע. (די יודישע קאָנצעסיאָנערקע אין יענעם ראַיאָן איז די אַלמנה לעדערמאַן. איז עס נישט באמת אַ רציחה, וואָס מ'האָט אַ יודישע אומגליקליכע אַלמנה אָנערקענט די רעכט צו פערבלייבען אויף ווייטער ביי איהר פרנסה?...) דער שרייבער פון די „סלאָוואָ“ האָט ממש אַ צילו'שען קאָפּ. ער האָט מיניה וביה, זיצענדיג ביים רעדאַקציע-טיש, דורכגעפיהרט ביים שרייבען זיין באָטיך, אַ פאָלק'ס-צעהלונג פון דער יודישער בעפעלקערונג אין פוילען, וועלכע [illegible] אויס לויט זיין סטאַטיסטיק, [illegible] 9 פּראָצענט פון דער אַלגעמיינער בעפעלקערונג און ער קאָן דעריבער נישט פערשטעהן וואָס אויף 5 פוילישע קאָנצעסיעס אויף דער סקארישאָווער גאַס איז צוגעטיילט געוואָרען איין יודישע.

נאָך מעהר אויפפאַלענד איז דאָס, וואָס די „סלאַווא“ ווייסט אַזוי בנוי, צו דערצעהלען פון אַ צווייטע יודישע קאָנצעסיע, קופערבערג, וועלכער האָט לויט זיינע אינפאָרמאַציעס, געהאַנדעלט מיט צוויי יאָהר צוריק מיט לאַמפּען, נאַפט און קנויטען, נאָר אַזוי ווי דער בראַנפען-האַנדעל ברענגט מעהר איינקונפט, האָט קופערבערג אַרויסגעוואָרפען די ליכט-נעבער, ס'הייסט די לאַמפּען, און זיי פערטרעטען מיט פלעשלעך בראַנפען. די דאָזיגע אינפאָרמאַציע, הגם זי איז פון גרונד — אויס פאַלש, וואַרפט זי אָבער אַ פערדעכטיגען שיין און ס'איז באמת אונפערשטענדליך, פון וואַנען די „גלויבענסווירדיגע סלאַוואַ“ האָט געשעפּט די דאָזיגע אויסקונפטען. ווייל צו זיין אַזוי אינפאָרמירט און גוט געדענקען אַז די עלטערען פון קופערבערג, האָבען מיט 23 יאָהר צוריק געהאַנדעלט מיט לאַמפּען (אָבער ביי קיין פאַל נישט מיט נאַפט און קנויטען), קען קיינער נישט וויסען ווי אַ היימישער טאַקי אַ משלנו'דיגער. אויב דער חשד זאָל זיך בעשטעטיגען וואָלט עס געווען אַ הימעל-שרייענדיגער סקאַנדאַל, [illegible] איינצעלנע יודען זאָלען צוליב קאָנקורענץ-[illegible], דינען מיט [illegible] פאַלשע אינפאָרמאַציעס, דען קופערבערג האָט קיינמאָל נישט געהאַנדעלט מיט לאַמפּען און האָט שוין די קאָנצעסיע אַ רייהע יאָהרען. אויסזוכען אַלטע זכיות און עס דערלאַנגען פאַר אַ פאַרציע קאָמפּאָט דעם „סלאַוואַ“-שרייבער, וואָלט געווען אַ אונפערצייהליכער פערברעכען...

מען בויט אַ נייע שחט-הויז.

פאָריגען זונטאג איז געלעגט געוואָרען דער ערשטער פונדאַמענט-שטיין צום אויפבויען אַ נייע שחט-הויז.

דאָס נייע שחט-הויז וועט זיך געפינען נישט ווייט פון אַלטען און וועט געשטעלט ווערען לויט דער נייעסטער טעכנישער איינריכטונג. ביים לייגען דעם שטיין זענען אַנוועזענד געווען פאַרשטעהער פון דער קאָמונאַלער מאַכט ווי דער ה, פרעזידענט און פאָרשטעהער פון דער וואָיעוואָדאַ, סמאַראָסטוואָ אין שטאָדט-ראַט.

אויפרייס אין זאַגאָזשדזשאָן.

פערגאַנגענעם שבת האָט אַ קוילען-אויפרייס אין מיליטערישער געוועהר-פאַבריק אין זאַגאָזשדזשאָן פערוואונדערט צ ו ו י י פערזאָהן.

נישט גע'גנב'עט נאָר גענומען...

מיט אַ געוויסע צייט צוריק האָט זיך פאַר'ן ה' הירש מרדכי דאַנציגער פאָרגעשטעלט אַ געוויסער צייטונג'ס-וואָיאַזשאָר פון קעלץ און איהם פאָרגעלעגט צו לאָזען אַנאָנסירען זיין פירמע אין זיין זשורנאַל א. נ. „אינפאָרמאַטאָר פון דער קעלצער וואָיעוואודסטוואָ“ פאַר וועלכע ער זאַמעלט אַנאָנסען פון אַלע בראַנזשעס און פירמעס אין אַלע שטעטט און שטעדטלעך פון דער קעלצער וואָיעוואודסטוואָ. דער אונבעקאַנטער ה' האָט זיך לעגיטימירט און פערלאַנגט נישט מעהר ווי 20 זל. פאַר'ן אַנאָנס, פערזיכערענדיג דערביי, אַז דער זשורנאַל וועט ערשיינען צום אָנפאַנגס יאָהר 1924 — און דאַן וועט ה' דאַנציגער בעשטימט בעקומען צוגעשיקט דעם דערמאָנטען זשורנאַל.

זייט דאַמאָלס איז אַוועק אַ שפּאָר שטיקעל צייט ווילד איננו. — נישט מען זעהט אַן אַנאָנס און נישט מ'זעהט דעם אינפאָרמאַטאָר. ה' דאַנציגער האָט עטליכע מאָהל זיך געווענדעט צו דער אַדמיניסטראַציע פון „קעלצער אינפאָרמאַטאָר“ מיט אַ אויפפאָדערונג איהם צוצושיקען דעם זשורנאַל, אָבער אין קול ואין עונה – מען ענטפערט נישט.

ה' דאַנציגער האָט אָנגעהויבען פערשטעהן, אַז דער צייטונג'ס-אינפאָרמאַטאָר האָט איהם שלעכט אינפאָרמירט... און ער האָט וועגען דעם געמאָלדען אין דער היגער עקספּאָזיטור, וועלכע האָט ערקלערט, אַז אין פאַל ווען ס'וועלען זיך מעלדען נאָך עטליכע פערזאָהן וועגען דעם ענין וועט זי דערויף רעאַגירען.

ווי שיין, אַז דער דאָזיגער חברה מאַן האָט זיך נישט בעגעגענט מיט נאָך ראדאָמער פירמעס און זיי איינגעהאַנדעלט די זעלבע מציאה, וואָס דעם ה' דאַנציגער...

פ ו ן ד ע ר ר ע ד א ק צ י ע.

אין פריהערדיגען נומער פון אונזער צייטונג, אין אַנאָנס פון קצב בעריל ווייסבאַרד, איז אויף אַ אונפאָרזיכטיגען אופן אַ דורכגעלאָזען געוואָרען דורך אונזער אַדמיניסטראַציע בעליידיגענדע אויסדריקען אויפ'ן אַדרעס פון היגען מורה הוראה ר' מענדיל ווייגאַרט. און נישט קוקענדיג דערויף, וואָס פאַר דעם אינהאַלט פון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע פולשטענדיג נישט פעראַנטוואָרטליך, בעטראַכטען מיר דאָס אַ דורכלאָזען דעם אַנאָנס פאַר אַ בעדויערענסווערטען סאַל.

די רעדאַקציע

יואל מאַסטבוים אין ראַדאָם.

אויף דער צווייטער וואָך קומט קיין ראַדאָם דער בעקאַנטער יודישער שריפטשטעלער און ליטעראַט ה' יואל מאַסטבוים, וועלכער וועט אין היגען האַנדווערקער-קלוב האַלטען אַ רעפעראַט. א. ד. ט. „דאָס פּראָבלעם פון ליבע אין דער יודישער ליטעראַטור“. ה' מאַסטבוים האַלט שוין זיין רעפעראַט צום 70 מאָהל און נעמט איבעראַל אויף מיט זיין אינהאַלטס רייכטום.

וואס הערט זיך אין קעלץ.

אַרעסטירט אַ קעלצער יוד אין לאָדז.

דער קעלצער איינוואהנער ה׳ ק. שטערן פערנעמט זיך שוין זייט אייניגע יאהר מיט מעקלעריי אין לאדז.

מיט א קורצער צייט צוריק האט דער ה׳ ש. לויט דעם פערלאנג פון א אימבעקאנטע פרוי אנגעוויזען אייניגע גרעסערע לאדזער מאניפאקטור געשעפטען, אין וועלכע די פרוי האט קייפענדיג אין יעדען געשעפט פאר עטליכע טויזענד זלאטעס סחורות, געגעבען א נישטיגע סומע אנגאבע און מיט'ן הסכם פון די דארטיגע סוחרים אבגעמאַכט צו שיקען די בעטרעפענדע כומעס דורך דער פאסט. די געלדער זענען אין דער צייט אנגעקומען און דורך די סוחרים אנגענומען, נאר אנשטאט, וואס איינער צ"ב האט געדארפען בעקומען 6.000 זלאטעס האט ער בעקומען 12.000 זלאטעס. די פרוי איז געקומען און אבגענומען די איבריגע געלדער און אויך די סחורה.

לעצטענס האט זיך ארויסגעוויזען, דאס די פאסט איז בעשווינדעלט געווארען און אנשטאט וואס מען האט איינגעצאהלט 12 זלאטעס האט מען אויסגעצאהלט 12.000 זלאטעס. אין צוזאַמענהאנג מיט דעם האט מען דעם ה׳ שטערן ארעסטירט אונטער'ן חשד דאס ער ווייסט ווער די פרוי איז.

כאראקטעריסטיש איז, וואס דער ה׳ שטערן האט א ברודער אין קעלץ, א געוויסען ה׳ בן ציון שטערן, האט מען ביי איהם אין צוזאמענהאנג מיט דעם ארעסט פון זיין ברודער א דורגעפיהרט אַ געוויסע רעוויזיע, וועלכע האט זעלבסט—פערשטענדליך קיין שום רעזולטאטען נישט געגעבען.

פון דעם האנדווערקער—פעראיין אין קעלץ

זונטאג דעם 25 אָקטאָבער איז אין לאָקאַל פון דעם האנדווערקער-פעראיין פאָרגעקומען אַ בעריכט וועגען דעם צוזאַמענפאָהר פון די יודישע האנדווערקער פון גאַנץ פוילען. עס האָבען רעפערירט און איבערגעגעבען אינטערעסאַנטע איינדריקען דער פרעזעס פון קעלצער האַנדווערקער - פעראיין ה׳ גוטמאַן און די ה"ה סטראווצשאַנסקי, לייכטער און אַנדערע.

גענויע פרטים אין נעכסטען נומער.

פון דער יודישער ביבליאָטעק אין קעלץ.

לויט דער איניציאטיוו פון דער פערוואלטונג פון דער יודישער ביבליאטעק אין קעלץ קומט פאר שבת דעם 31־טען אקטאבער ד. י. 7 אווענד אין לאָקאַל פון יודישען האנדווערקער קלוב א רעפעראט פון ה׳ מ. קראקויער א־ ד. ט. „טאגארא אלס אויסלייזער פון דער מענשהייט".

דער רעפעראט האט ארויסגערופען גרויס פעראינטערוסירונג אין די יודישע אינטעליגענטע קרייזען.

אַ בריעף אין רעדאַקציע.

ג. ה׳ רעדאַקטאָר!

ערלויבט אונז אין אייער וו. צייטונג צו פערעפענטליכען פאָלגענדע שורות:

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם נאָטיץ „די חינעזישע מויער" פון ה׳ ש—ץ, ערקלערען מיר, אַז זיינע אויספיהרונגען שטימען נישט מיט דערווירקליכקייט און זענען אין פיל ערטער טענדענציעז איבערגעגעבען, אונזער אָרגאַניזאַציע שטעהט אין נאָהנסטען קאָנטאַקט מיט די עלטערען פון די קינדער, וואָס געפינען זיך אין אונזער ןרגאַניזאַציע, אויך שטעהען מיר אין פערבינדונג מיט אַנדערע יוגענד—אָרגאַניזאַציעס. וועגען קאָנפליקט מיט'ן „מכבי" ערקלערען מיר, דאָס די פראַגע וועלען מיר ערלעדיגען צווישען זיך מיט דער הסכמה פון ביידע אָרגאַניזאַציעס.

מיט אַכטונג

ארג. „השומר הצעיר"

א י ן ק ע ל ץ.

ק ע ל ץ. 10.‖20

פון דער היגער געזעלשאַפט

„פריינד פון העברעאישען אוניווערזיטעט אין ירושלים"

שבת דעם 24־טן אָקטאָבער איז ענדליך קאָנסטיטואירט געוואָרען די פערוואַלטונג פון דער היגער געזעלשאַפט „פריינד פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט אין ירושלים" אין דער פערוואַלטונג געהען אריין אַלס פאַרזיצענדער ה׳ אסקאר סערוועטניק, אַלס סעקרעטאר אינזשינער קראָך, אַלס סקארבניק פרוי רייזמאן און אַלס ביבליאָטעקארין פרל׳ רייזמאַן.

אומגיבען טרעט צו די געזעלשאַפט צו אַ אינטענסיווער אַרבייט און האָפט, אַז די יודישע געזעלשאַפט אין קעלץ, וועט זיך וואַרים אָברופען אויף דער אַקציע מיט געלד—מיטלען און ביכער, וועלכע זענען אַזוי נויטיג פאַר דער „העברעאישער אוניווערזיטעט אין ירושלים".

פערדינט, מוז ער אוועקגעבען אויף דירה-געלד... ס'וואלט ג ע וו ע ן א ג ע ש ע פ ט צו שפעקולירען, כ'ווייס אפשר צו עפנען דארט א האטעל אדער א רעסטאראציע, מיינע זאל געזונד און שטארק זיין, טויג זיך צו אזעלכע זאַכען, מעהר קיין נייעס צו שרייבען, א הערצליכען גרוס פאר דיר, און פאר שרה'לע, און פאר אלע קינדער, פון מיר דיין שוואגער משה מעגדיל, וואס האפט זיך מיט דיר אין קורצען צו זעהן אין ארץ ישראל.

אויפגעכאפט און איבערגעגעבען צום דרוק

דורך מ. הורטיג.

א ו ר י א ל א ק א ס ט א.

טראגעדיע אין 5 אַקטען כון ק. גוצקאָוו

געשפילט אין פויליש אין טעאטער פאָלסקי.

כ'וויל נישט דאָ רעדען וועגען דעם אינהאַלט פון דער גאַנצער זאַך, ווייל כמעט יעדער איינער פון אונז האָט שוין געלעזען, אָדער געזעהן דאָס שטיק אויספיהרען אויף יודיש, כ'וויל זיך נור אָנשטעלען אויף דעם, ווי אַזוי די טרופע פון ה׳ שעקעזשינסקי האָבען דאָ געשפילט: באַלד אין ערשטען אקט האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אַז איך וועל א וועקגעהן פון טעאַטער מיט נישט קיין גוטען איינדרוק, ווייל ה׳ פיאָנטקאָווסקי, וועלכער האָט געשפילט אַלס אַ קאָסטאַ, האָט—ווי עס ווייזט זיך אויס באַלד אין אנפאַנג זיך נישט געפונען אין זיין ראָלע. ווי אויך די רעזשי האָט זיך געלאָזט מערקען, איז נישט געווען אַזאַ גוטע, ווייל דער דע־סאַנטוס, וועלכער איז אַ יוד א פאַנאטיקער קומט מחרים זיין אַקאָסטא'ן פאַר זיין אַ פיקורסיש ספר, וואָס ער האט אנגעשריבען-געהן מיט, מיט איהם צוויי בענקליימער אין די בלויזע קעפ, דאָס האָט געמאַכט אַ שלעכטען איינדרוק איבער'ן פובליקום, וועלכער איז געווען דורכאויס אַ יודישער, פאַר דאס זענען די איבריגע אַקטען געווען זעהר געלינגענע, ה׳ פיאָנטקאָווסקי האָט זיך ביסלעכווייז איינגעלעבט אין זיין ראָלע פון אַקאָסטאַ, ער האָט געשפילט מיט פאטאס און געפיהל יעדערס וואָרט, און יעדערע בעוועגונג, איז געווען אַ דורכגעלעבט, מען האָט געזעהן פאַר זיך אַנ'אַרטיסט, וואָס גיט זיך די מיה און פערשטעהט זיין ראָלע. ס'איז נור אַ שאָד, וואָס די פאַרטנערקע זיינע, פרל׳ לוסקינא, האָט איהם אַ סך קאַליע געמאַכט, זי אין איהר פיגור איז נישט געווען צוגעפאַסט צו דער ראָלע פון יהידית, און דאַן אין פירטען אקט האָט מען ווידער געזעהן דאָס די רעזשי איז נישט געוואָרען גוט אויפגעפאַסט און אַ ביסעל אונטערגעהונקען, בעת ווען אַ קאָסטא ווערט אַ חוזר בתשובה, קומט אַריין אין שוהל, זאָגט, אַז זיין ספר, וואָס ער האָט מחבר געווען, איז פאַלש אָנגעשריבען און יעדער איינער זאָל איהם שפייען אין פ נ י ם אריין און טרעטען מיט די פיס — געהט ער אויך אין בלויזען קאָפּ, דאָגעגען איז אָבער געווען שעהן דער כאָר אונטער די קוליסען, וואָס האָט געזונגען א יודישען ניגון, בכלל איז דאָס שטיק זעהר גוט געשפילט געוואָרען. בעזונדער איז כדאי זיך אָנצושטעלען אויף די אַרטיסטען ה׳ אַרסקי, וועלכער האָט געגעבען אַ שעהנעם אויסגעצייכענטען דע־סילווא, ווי אויך ה׳ טשערסקי, וועלכער האָט געשפילט די ראָלע פון מנשה, יהודית'ענס פאָטער און דערנאָך ווידער די ראָלע פון בן־עקיבא, וועלכער האָט אויסגעצייכענט גוט געשפילט. יעדערע בעוועגונג איז געווען אויפ'ן אָרט און נישט איבערגעטריבען. אַזאַ ראָלע איז פאַקטיש פאר אַ קריסט שווער צו שפּילען. אַ בעזונדערען דאַנק איז ווערט דער דירעקטאָר פון טעאַטער ה׳ שיעקעזשינסקי, וועלכער גיט זיך די מיה שטענדיג אויסצופיהרען די בעסטע זאַכען און צו פּאָפּולערע פרייזען, צוליב וואָס יעדער איינער — כאָטש אין די היינטיגע קריטישע צייט — קען זיך פערגינען צו געהן אין טעאַטער.

מ. ש.

קעלצער אבטיילונג.

די לאגע פון די יודישע בעאמטע אין די יודישע אינסטיטוציעס.

ס'וועט זיכער נישט זיין איבערגע־טריבען אויב מיר וועלען זאגען, אז פון אלע איצטיגע קלאסען, וועלכע שלעכ־טען עקאנאמישען מצב, אין וועלכען ס'געפונט זיך די יודישע בעפעלקערונג אין פוילען, ליידט אממערסטענס דער בעאמטער, און הויפטזעכליך דער יודי־שער בעאמטער, וועלכער ארבייט אין א יודישע אינסטיטוציע. שוין נישט רעדענדיג פון די גוטע „האסטע יאהרען" ווען דער בעאמטער האט פון מינוט צו מינוט געליטען א פיעל שטארקערע „ירידה" ווי דער „מארק" זעלבסט, מיר וועלען אויך נישט בעריהרען ווע־גען דעם „יראת־הכבוד" וואס די יודי־שע געזעלשאפט האט א מאהל געהאט צו דעם יודישען בעאמטען אין די צו איהם היינט אבסטראקטע בעציהונג, דאס איז א קאפיטעל פאר זיך און נישט דאס זענען מיר איצט אויסען, דאס וויכטיגסטע וואס אונז אינטערע־סירט איצט און וואס דארפט אינטער־רעסירען די יודישע געזעלשאפט, איז דער עצם־פאקט, די מורא'דיגע לאגע, אין וועלכער ס'געפונט זיך איצט דער יודישער בעאמטער און דוקא אין די יודישע אינסטיטוציעס, אין א ריהע יודישע קהלות א. אז. וו. ובפרט על גביהם די גרויסע יודישע קהלה אין קעלץ. שוין 5-6 חדשים ווי די יודי־שע קהלה אין קעלץ, נישט האבענדיג קיין בעשטעטיגטען ביודזשעט צוליב די שטענדיגע פארטיי־אומרייסינישען און נישט בעזיצענדיג קיין געגיגענדע געלד־מיטלען, האט אויסגעשטעלט דעם בעאמטען פאר'ן „שעיר לעזול" צאה־לענדיג איהם די אזוי אויך נידריגע הונגער־פענסיע מיט וועקסלען אויף 2—3 חדשים אנשטאט געלד און אויך ביים בעשטימען דעם ביודזשעט, ווע־לענדיג זיך קיינען סימפאטיעס און אויספיגערען ביי דער יודישער בע־פעלקערונג מיט איינפיהרען שפארזאמ־קייט אין דער קהלה־ווירטשאפט — איינ־געפיהרט די גאנצע שפארזאמקייט נאר אויף די פלייצעס פון ארימען יודישען בעאמטען — בעשטימענדיג פענסיעס פאר די בעאמטע אין דער קהלה גלייך כמעט מיט די וואשנעס פון מאגיסט־ראט א. אז. וו.

דער הונגריגער בעאמטער, נישט האבענדיג אלזא די מעגליכקייטען האט ערשט נאך גרויס השתדלנות בעקומען די וועקסלען אויסצוהאלטען ביז'ן דורך דער קהלה־אויסגעשטעלטען צאהלונגס־טערמין, אדער בלית ברירה איז ער געצווינגען, ווענדיג, צי נישט, די וועקסלען צו דיסקאנטירען, וואס ס'איז אויך נישט פון די לייכטע זאכען ביים היינטיגען כראנישען געלד־מאנ־געל, און ווען נאך גרויס מיה ס'גע־לונגט איהם שוין יא דאס וועקסעל צי דיסקאנטירען, בלייבט איהם דאן פאר'ן גאנצען וועקסעל „אגרוגרת דרב צדוק... דער סך הכל איז, דאס ער ארבייט נעבעך אן לשמו ולשמה זיינע באר יאהרען און ליידט נויט און הונ־גער, גייט נאקעט, בארוויס א. אז. וו. פון א מנהג טוב, זאגט די וועלט — לערענט זיך יעדער באלד אן און די יועקסעל־עפידעמיע האט זיך נעבעך פערשפרייט אין גאנץ קעלץ. און אין אלע יודישע אינסטיטוציעס בעקומען שוין די בעאמטע בלויז וועקסלען. אמת, די לאגע איז זעהר טרויריג, ס'ווערט איבעראל איינגעפיהרט שפאר־זאמקייט, אבער איז דען דער יודישער בעאמטער אזוי פעסט מאטריעל אוועק־געשטעלט, דאס ער זאל קאנען טראגען אויף זיינע פלייצעס די גאנצע לאסט פון שפארזאמקייט? ס'וואלט כדאי גע־ווען, דאס די יודישע אינסטיטוציעס אין קעלץ און בראשם די יודישע קהלה זאלען א קלער מוהן וועגען דעם...

א קעלצער.

א בריוועל פון א קעלצער יוד צו זייז שוואגער אין ארץ־ישראל.

ליבער טרייער שוואגער און שוועגע־רין לעבען!

דיין בריוו ווי אויך די ווינטש־קאר־טע אויף ראש השנה האב איך צו דער ריכטיגע צייט ערהאלטען. די פער־לאנגסט פון מיר איך זאל דיר שרייבן וואס מען הערט אין קעלץ. און אויך פארוואס איך האב דיר אזוי לאנג נישט געשריבען, גלייב מיר ליבער שוואגער, אז עס איז נישט פאר נחת. די צייט דא אין פוילען איז זעהר א קריטישע, ס'איז נישט ווי פריהער, ווען מען איז געפאהרען נאך לאדז, געשריבען שמארגעלעך און געברענגט פעקלעך, און איבער נאכט איז מען געווארען רייך, היינט איז אנדערע צייטען, לייזען, לייזט מען נישט און גראבסקי שיקט יעדערעס מאהל צו אנ־אנדער צעטעלע און צאהלען מוז מען, און אזוי האלט מען אין איין צאהלען און מיינע זאל געזונד און שטארק זיין כ'מיין די שוועסטער דיינע, וויל פון דעם אלעם גארנישט וויסען, אלץ מוז זיין ווי פריהער, און אויף די עלטער האט זי זיך אנגעשוירען די האר, אלא גארסאן, אזא מאדע איז ביי אונז היינט אין פוילען, אז אלע, יונג און אלט שערען זיך, מאנכעס מאהל רעד איך צו איהר אין גוטען;—רבקה'לע, זעהסט דאך ווי שוועהר עס קומט אן היינט דער זלאטע,—און זי הערט מיך ווי אין קאטער, מילא זי איז נאך נישט־קשה. נאר די צוויי טעכטערלעך מיינע, אמת געזאגט גאנץ וואוילע מיידלעך, די יונגערע, חנה'טשע הייסט זי, איז גאר א יפת תואר, אבער וואס קומט דערויס, וואו נעהמט מען געלד, וואס זיי ברויכען אלץ, פיער מאהל אין יאהר מוזען זיי האבען נייע הוטען, אלע זענען כמעט איינס און דאס זעל־בע, נור מיט אנ'אנדער שמאכנע, א בלימעל, און זאקען, דאס דארפען זיי האבען אלע פאר טאג נייע, און אלע טאג האלט מען אין צערוועען און פע־ריכטען, אין איין זאגען;—טאטעשי גיב געלד—און געה גיב נישט, מען קלעריט דאך אלץ, היינטיגע צייט, א מייגעל, דיר מעג איך דאך שרייבען, קיין גרן איז סיי ווי סיי נישטא, כ'וויס אפשר וועט זיך ווער פערליבען אין זיי...

די פרעגסט זיך וועגען מענדעלען, שרייב איך דיר, אז כל זמן ס'רעדעל האט זיך געדרייט, ס'הייסט ס'איז גע־ווען א פאסעק, האט ער זיך געדרייט נעבען מיר, איז ער צוניצט געקומען, היינט דרייט ער זיך ארום פוסט און פאסט, זיצט א גאנצען טאג אין דער צוקערניע „רציאל", האלט אין איין שפילען שאך. א נוכמעלט קומט ער אהיים מיטאג עסען, גיב א קוק —איז מיר גע־ווארען פינסטער פאר די אויגען, אלע קנעפ פון פאלטען זענען אפגעציטען, וואס איז דאס?—פרעג איך איהם, שעהמט ער זיך נישט צו זאגען, אז די קנעפ האט ער פערשפילט אין שאך... בין איך דאך געווארען שטארק אין כעס, און האב איהם געוואלט קורע כרג זיין, מישט זי זיך אריין זי זאל געזונד און שטארק זיין, כ'מיין די שוועסטער דיינע, פארט א מאמע, א ווייך הארץ, און דערנאך איז מיר טא־קי דער כעס איבערגעגאנגען.

די פרעגסט מיך אויך וועגען די הי־גע ציוניסטען, צי זיי ארבייטען נפיס פאר'ן „קרן קימח", פרעג זיך גארנישט, ליבער שוואגער לעבען, מען האלט אין איין זאמלען געלד, א סימן האסטו, אז די היגע ציוניסטען האבען נאך ביז איצט קיין אייגענעם לאקאל נישט, און ס'גאנצע געלד שיקט מען אייך נאך ארץ־ישראל א הין...

ווייטער וואס די פרעגסט מיך וועגען די פויליש־יודישע פערשטענדיגונג צי מען פיהלט עס דא אין קעלץ, אמת, זאגענדיג, ווייס איך נישט, ווייל איך קום זיך ווייניג צוזאמען מיט קריס־טען, נור לויט ווי איך האב געהערט, איז דא אין קעלץ די פויליש־יודישע בעציהונג נישט קיין שלעכטע, ווייל מיט א צייט צוריק איז דא געשטאר־בען עפעס א קריסטליכער בחור, זיי־ער א שיינער שנק, זענען א כך יודי־שע מיידלעך נאכגעגאנגען זיין פאנ־זשעב און האבען איהם שטארק בעדויערט... ווידער שרייב איך דיר, אז אין קעלץ געהט ארויס א יודישע צייטונג, צוזאמען מיט ראדאם „ראדאמער קעל־צער־לעבען" הייסט זי, שרייבט דארט עפעס איינער א לץ, א אנשיקעניש אויף אונז," רחמנא ליצלן, גאר נישט קיין קעלצער אפילו, איז א מורד במלכות, רעדט זיך איין, אז ער איז א קעניג... און ווי מען זייעט איהם נישט, דא וואקסט ער, מאכט חוזק פון אלעם, „פערשווארצט" אונז דאס לע־בען דא, אין יעדען פרייטאג ווען כ'נעהם די צייטונג אין האנד, הייבט מיר אן ס'הארץ קלאפען, כ'מיין אט, אט, בין איך שוין געפאלען א קרבן, פון זיין פעדער... נ'געה טהו אים עפיס יא, עיקר שבחתי, וואס מאכסטו עפעס, ווי געהט עס דיר? ווייסט כ'האב בדעה אריבער צופעקלען זיך נאך ארץ ישראל, ווי מיינסטו, כ'האב אויך גע־הערט אז ווער עס האט דארט א שטי־קעל הייזעל קען האבען שעהן פרנסה, ווייל מען דערצעהלט, אז א ארבייטער אין ארץ ישראל, א העלפט וואס ער

ראדאמער חראניק

פערזענליכעס.

די היגע „לאדזער באנק" האט אין דער פערזאהן פון איהר דירעקטאר מאקסימיליאן ווינטער לעצטענס גע־האט איינעם פון די בעסטע און פע־היגסטע דירעקטארען, וועלכער האט זיך פערשאפען גרויס סימפאטיע און אכטונג צווישען די בריישסטע סוחרישע און אינדוסטריעלע קרייזען. ה' ווינ־טער האט ארויסגעוויזען גרויס פער־שטענדעניש און מיט זיין געשיקטע עקאנאמישע אריענטאציע האט ער זיין באנק קליענטעלע צופריעדענגעשטעלט אויף דער העכסטער מדרגה. ה' ווינטער האט פשוט פערוואונדערט די אלע, וואס האבען מיט איהם פערקעהרט וועגען פערשידענע באנק־אפעראציעס. ער האט זיך בעזונדערס אויסגעצייכענט מיט זיין רעיעלע פינקטליכקייט און צופאסונג'ס־כאראקטער צום גייסט פון דער צייט, אריינגעהענדיג אין דער לאגע פון זיינע אינטערעסאנטען, צו וועלכע ער האט זיך בעציגען מיט דער גרעסטער פעראינטערעסירונג און העפליכקייט. ווי מ'ווערט געוואהר, ווערט ה' ווינטער ארויסגערופען פון דער צענטראלע אין לאדזש, וואו ער וועט פערנעמען א בכבוד'יגען פאסטען און אויף זיין ארט איז אנגעקומען א נייער דירעקטאר דער ה' מענזניצקי פון בידגאשטש, די סוחרים און אינ־דוסטריעלער, וואס האבען פערקעהרט מיט ה' ווינטער בעדוירען שטארק, וואס ה' ווינטער פערלאזט די באנק און פיהלען דערין א גרויסען פערלוסט. ס'איז באמת זעלטען צו טרעפען, אז א דירעקטאר פון א באנק זאל זיך אזוי קונה שם זיין ווי דער ה' ווינ־טער, וועלכער איז לויט די מיינונג פון פיל סוחרים א אויסנאהמס־פעהיגער מענש און איז נאך ווייט איבערגעשטי דעם געוו. דירעקטאר הערצבערג.

פון א"י אמט.

לויט א טעלעגראפישע ידיעה פון צענטראלען א"י אמט אין ווארשא וועט מאנטאג דעם 2 ליסטאפאד ד. י. פאר־קומען אקוואליפיקאציע־זיצונג איבער אלע עולים מיט דער בעטיילונג פון צענטראלען א"י אמט—דעלעגאט ה' ראזענשטיין.

אלע עולים וועלען בעקומען ספע־ציעלע נומערירטע איינלאדונגען.

צו דער דאזיגער קאנטראל, דארפען זיך אויך מעלדען די עולים פון דער פראווינץ.

ווערקסיל און לאטעריע־קאנטאר פון מ. ווייסעלפיש.

די דערמאנטע קאנטאר צייכענט זיך אויס מיט איהר רעיעלקייט און סאליד־קייט ביים ערלעדיגען אלערליי וואלו־טא טראנזאקציעס זי האט אויך דעם דורט פערקויף פון רעגירונגס לאטער־יע.

ס'איז כדאי צו בעמערקען אז די דערמאנטע קאנטאר האט צו פערצייכנען גרעסערע און קלענערע געווינסען.

די קאנקורענטען פון זישע ברייטבארד — מ א ר ט י פ א ר ר א אין ראדאם

זונטאג און מאנטאג, קומענדיגע וואך טרעט ארויס אין טעאטער—זאהל פון „ראזמאיטאשטשי" די בעריהמטע שענהייט און פענאמענאלע פרוי מ א ר ט י פ א ר ר א, וועלכע וועט בעווייזען איהרע וואונדערליכע ספארט—עקספערימענטען. מיט איהרע וואונדערליכע גבירות, שטייגט זי זאגאר איבער די גרעסטע וועלט־גבורים.

די קינססלערין מ א ר ט י פ א ר ר א וועט לאזען דורכפאהרען איבער זיך א אויטא און א שום בריק.

דער ארויסטריט פון מ א ר ט י פ א ר ר א האט אין ראדאם ארויס־גערופען א גרויסע פעראינטערעסירונג.

ג א ט פון נ ק מ ה — מ א ט ק ע ג נ ב — אין פוילישען

מיטוואך דעם 4־טען ה. ח. וועט אין היגען טעאטער ראזמאיטאשטשי אויס־געפיהרט ווערען די בערימטע פיעסע „מאטקע גנב" אין פוילישען פון שלום אש. דאנערשטאג דעם 5 ה. ח. וועט אויסגעפיהרט ווערן „גאט פון נקמה" פון שלום אש עס נעמען אנטייל די בעסטע פוילישע ארטיסטען.

ה' קעסטענבערג בעשטראפט געווארען מיט 200 זלאטעס אדער 4 וואכען ארעסט.

היינטיגען דאנערשטאג איז היגען פרידענס געריכט ענטגילטיג בעטראכט געווארען דער פראצעס צווישען די ה"ה בנימין לאנדא מיט ה' קעסטענ־בערג, דאס געריכט האט בעשטראפט דעם ה' קעסטענבערג פאר בעליידיגען דעם ה" לאנדא אין שוהל מיט 200 זלאט אדער א חודש ארעסט.

א הערצליכען דאנק דריקען מיר אויס די אלע, וואס היבען אנטייל גענומען אין דעם באנקעט און אין די בעגלייטונג פון אונזער טאכטער אונד שוועסטער רכה זיידשניידער צו איהר אבפאהרען קיין ארץ - ישראל און מיר ווינשען אייך, אז אין קורצען זאלען מיר זיך אללע טרעפען אויף די בערג פון יהודה און מיט א אידעאלע פעראייניגונג זאלען מיר שאפען איין געזונדטען האמער פאר אונזער גרויס ווערק.

פאטער, מוטער, שוועסטער און ברודער.

Kino „Phenomen" Kielce

Najnowsze arcydzieło filmowe
Dla ciebie kobieto
z Henną Porten
w roli głównej.

Kino „PANI" Kielce

Jednogłośnie uznany za najlepszy film na świecie
BIAŁA SIOSTRA
w roli głównej
Liljana Gish

טעאטער־זאהל „ראזמאיטאשטשי" אין ראדאם

די בעריהמטע שענהייט אייזען־קעניגען

מארטי פארא

טרעט אויף זונטאג דעם 1־טען און מאנטאג דעם 2־טען ליסטאפאד אין טע־אטער־זאל „ראזמאיטאשטשי" וואו זי וועט ווייזען איהרע בעריהמטע גבורות וועלכע זענען נאך ביז איצט דורך קיינעם נישט בצוויזען געווארען. בשעת די עקספערימענטען וועט שפילען דער ארקעסטער פון 72 פ. פ.

בילעטען צו בעקומען אין טאג פון די פארשטעלונג ביי דער קאסע פון 6 אוועגד.

טעאטער „ראזמאיטאשטשי" ראדאם

מיטוואך דעם 4־טען ה. ח. וועט אינטער די לייטונג פון אנדזשיי מארקא אויסגעפיהרט די פיעסע פון ש ל ו ם א ש

מ א ט ק ע ג נ ב

3 אקטען מיט א פראלאג

דאנערשטיג דעם 5־טען ה. ח. ווערט אויסגעפיהרט

גאט פון נקמה

אין 3 אקטען

בילעטען שוין צו בעקומען אין בעשטעלונגס קאסע לובלינער 40

א פאהרט געזינד ווינשען מיר אונזער פריינדין און חברה ראכע זיידשניידער

צו איהר אבפאהרען קיין א ר ץ ־ י ש ר א ל זאלען איהרע צוקונפטיגע גריסען בא אינץ פערספרייטען ליכט ביז אין טיפסטע פינסטערקייט פון איבזערע גלות הערצער.

יעקב רוטמאן, לבל ראזענצווייג, פאלע קופערוואסער, פסח ווערבער, מאניע גאלדאק, פולע קימצל, ישראל באקמאן, ישראל צ ווייגענבערג, שמחה הערץ, רעגינע ראזענצוויג, משה רייך, מאניע טאנדעטניק, דוד ליפשטיין, הענעך טענענבוים, רוושע און העניעק קעסטענבערג, צעלע און שמעון ווייסבארד.

משתתפים אנחנו בצערו של חברנו

מר פ נ ח ס פ ו ג ל מ ן למות אליו

אביו יונה נ. ע.

בעבודתו לתחית עמנו וארצנו ינוחם.

מאיר גראבעק, משה מרגלית.

Kino „CORSO" Radom. פון דאנערשטיג געהט

אין 11 אקטען — PANIENKA Z MAGAZYNU KONFEKCJI

מיט די ארטיסטע Ewi Ewa — Anons! CAJDAROW Anons!

איך זוך א געצאָהלטע, פעהיגע פירמע,
וואָס זאָל קענען ליפערען האנד-געשניטענע

דױבע-קלעפקעס

פון דעמבינער האָלץ פאַר ביער און װײן-פעסער.
יעהרליכע אָבנאַהמען אויף איניגע הונדערט וואַגאָנען
ווערן גענומען אין אכט. אָפערטען אין דער דײטשער שפּראַך

אויפ׳ן אדרעס

August Langendoerfer
Fasshole-Grosshandlung
Karlsruhe 1|B Deutschland

צאָהן-דאָקטערין

ה. ראַקאָטש

ראַדאָם, שװאַקע 7.

פּאַראָרע לאָזשנײע פרײטאָג און שבת
הײגעניש אין אנגענעם אין האָטעל אײראָפּעיסקי

Udziela lekcji języka NIEMIECKIEGO
Inżynier WOJCIECH WŁODEK
ul. Lubelska 58 II-gie piętro

משתתפים אנחנו בצערו של חברנו היקר מר פנחס פוגלמן
למותו של
אביו נ. ע.
בעבודתו הלאה לטובת עמנו וארצנו ינוחם.
ועד המאוחד לקק״ל ברדום

משתתף אני בצערו של ידידי הנכבד מר פנחס פוגלמן
לרגלי מות
אביו נ. ע.
בנחמת ובתחית ציון וירושלים תנוחם.
יונה זילברברג

הועד הציוני העירוני בהגיע אליו בשעת ישיבתו ביום ח׳ מרחשון
השמועה על מותו של חבר ההסתדרות
יונה פוגלמן נ. ע.
הפסיק את הישיבה לאות אבל והחליט:
להביע למשפחת המנוח וביחוד לבנו פנחס פוגלמן
חבר הועד את רגשי השתתפותו העמוקה בצערו.
המקום ינחם אותו וימצא חברנו נחומים בעבודתו הפוריה לתחית עמנו וארצנו.
הועד הציוני ברדום.

חבר פנחס פוגלמן!
צערך—לי צער ובאבלך אני מתאבל בתחית עמנו ובהקמת ביתנו תנחם.
שמחה פוטושניק

משתתפים אנחנו בצערו של חברנו מר פנחס פוגלמן למות אליו
אביו יונה נ. ע.
בעבודתו לתחית עמנו וארצנו ינוחם.
מרדכי יהודה ובילצה פישמן

מײן חבר און פרײַנד
ה׳ פנחס פאָגעלמאַן, זײַן פרוי
און שװעסטער חנה׳קע
דריק איך אויס מײַן טיפסטען מיטגעפיהל
צוליעב׳ן טױדט פון זײער פאָטער.
ש. בענעט
װאַרשע, דעם 27-טען אָקטאָבער 1925

WĘGIEL

z kopalni „Flora" produkującej węgiel w najlepszym gatunku i należący do pierwszej klasy **NA TONNY I DETALICZNIE z dostawą do piwnic bez osobnej dopłaty PO NAJNIŻSZYCH CENACH KONKURENCYJNYCH** poleca

KAZIMIERZ BIAŁKOWSKI

Radom, plac własny między Kościołną a Szeroką.

Kino „ODEON" w Radomiu — od 26.X. do 1.XI.

Najpiękniejszy arcytwór nowego świata

CESARZOWA

Niesłychany przepych wystawy. Olśniewające stroje. Reżyserja **Ernesta Lubicza**, to jeszcze nie wszystko **Rod La Rocque** to jeszcze nie wszystko **ale**

jako KATARZYNA II to już więcej wymagać nie można.

POLA NEGRI

Wyrazy głębokiego żalu i współczucia p. **SALI TAŚMÓWNIE** w Kielcach z powodu zgonu — jej —

Ojca

składa
M. Müller Radom

דבורה האָלצקענער ◊◊ אפרים צימלעך

גלאוואטשאוו

פערלאבט

מרחשון תרפ"ו.

צום פערלאָבונג פון מיין צוקונפטיגע שוועגערען דבורה האָלצקענער מיט ה' אפרים צימלעך ווינש איך זיי א בליהענדע צוקונפט און א גליקליכען צוזאמענבונד אויף די בערג פון יהודה.

משה קאָזלאָווסקי

ראדאָם

צום פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער דבורה האָלצקענער מיט ה' אפרים צימלעך ווינשען מיר, אז זייער צוקונפט זאָל שיינען ווי די ליכטיגע שטראלען פון די אויפגעהענדע זון אויף די בערג פון ציון און ירושלים.

שוועסטער און ברידער

האָלצקענער

גלאָוואטשעוו

Z intencji zaręczyn naszej kochanej kuzynki p. **Dory Holckenerówney** z p. **Ifraimem Cimlichem,** życzymy im aby gwiazda szczęścia sprzyjała im wiecznie.

Balcia i Szmulek Holckener.

לרגלי עלותו של חברנו הנכבד הבר לועדתנו מר חיים הוכמן מאחלים אנחנו לו את ברכתנו החמה שימלאו שאיפותיו בגשמיות וברוחניות על הרי ציון ויהודה ויעבוד הלאה לטובת עמנו וארצנו. —

ועד המאוחד לק'ק"ל ברדום.

צום פערלאָבונג פון אינזער ליבע טאָכטער אונד שוועסטער לאה'לע באַנקער מיט ה' איטשע קאַץ ווינשען מיר א גליקליכע צוקונפט מיט עוויגע צופרידענהייט.

עלטערען, שוועסטער און ברודער.

צום פערלאָבונג פון פר'ל רבקה'לה ראָזענבערג מיט ה' יחיאל קוטשער ווינשען מיר זיי אַז זייער צוזאַמענבונד זאל געשלאָסען זיין מיט גליק און צופרידענהייט.

משה קאָזלאָווסקי

רחטשע האָלצקענער.

Kantor Wymiany pieniędzy
i Loterji Państwowej
M. WAJSELFISZ, RADOM
ul. LUBELSKA № 29. tel. 84.

ערלעדיגט אַלערליי וואַלוטע - טראַנזאַקציעס.

קויפט אונד פערקויפט פערשיעדענע ווערט פאַפּירען ווי: זיעמסקי, ראַדאָמער ליכטען צו בעצאַהלען טאָוואַרישיסטווא.

הויפּטפערקויף פון רעגירונגס לאָטעריע.

דאָס ציהונג 11 און 12 ליסטאָפּאַד.

יעדער צווייטער נומער געווינט.

הויפּט געווינס 400.000 זל.

ווי אויך אַנדערע גרויסע געווינסען.

Powiatowa Kasa Chorych w Radomiu

z mocy art. 53 ustawy z dnia 19 maja 1920 r. o przymusowem ubezpieczeniu na wypadek choroby podaje do wiadomości, że dnia 3 listopada 1925 r. o godz. 10 rano na placu Jagiellońskim lub w lokalu przy ul. Lubelskiej 25 odbędzie się

LICYTACJA

ruchomości, należących do p. Trajstmana oszacowanych na Zł. 120 składających się z 30 par obuwia chromowego na pokrycie należnych Kasie składek członkowskich.

Ruchomości obejrzeć można w dniu licytacji od godz. 9 rano, spis zaś takowych codziennie od 9 do 12 w wydziale Egzekucyjnym Kasy Chorych ul. Świeża № 1.

Radom, dn. 27 października 1925 r.

Dyrektor: Pleszczyński. Przewodniczący Zarządu: Grzecznarowski.

בעקאַנטמאכונג.

איך מאך בעקאַנט דאָס ג. ראד. פובליקום, דאָס אויף דלוגע 1 איז צו בעקומען:

כשר פלייש צו 1 זל. מיט 30 גר. א קילא
געמאהלען פלייש " 1 " " 40 " "
קעלבערענס " 1 " " 50 " "

מיט אכטונג

א. ל. פלאמענבוים

ראדאם, דלוגע 1.

אויפפאָדערונג

איך פאדער אויף די ה"ה: לייביש דאנציגער מיט משה וויינשטאק מיר צו ערלעדיגען דעם חוב פון 205 זל. ביז דעם 2/11 ד. י. אין געגענפאל בין איך געצווינגען איבערצוגעבען דעם ענין גערירכטליך.

מיט אַכטונג

יעקב בענעט

בעקאנטמאכונג.

איך האָב די עהרע בעקאַנט צו מאכען דאס ג. ראדאָמער פובליקום, דאס איך האָב געעפענט אויף לובלינער 7 אין הויף לינקס

אַ וואורשטען האַנדעל

פון פערשיעדענע געריכערטע פליישען — הורט און דעטייל

אויך בעקומט מען געמאָהלען פלייש און בריסט שמאלץ—אייגענע אויסארבייטונג

מיט אכטונג הענער גיימאן

STUDENT

udziela korespodencji i przygotowuje do średnich szkół.

Cena przystępna. Rozenszejn Lubelska 25 2-3, 6-9

קעלץ! טעאטער פאַלסקי.

ענדליך! נייעס ענדליך!

האט זיך דאס קעלצער יודישע פובליקום דערוואַרט אויף א רייהע פאָרשטעלונגען פון די בעליבטע פאַרייניגטע טרופּע פון וואַרשאַווער יודישען ארטיסטען פאַראיין.

מיט אנטייל פרויען: ביאלקאָוויטש (ראזענצווייג) לובארטאוסקא, צוויליך, שפּילמאן. מענער: ביאלקאוויטש, בלאט, וויסמאן, וויינבערג, פעלד, צוויליך.

פרייטאג טעם 30 ה. ח. ווערט געשפּילט די באַליבטע אָפּערעטקע אין 4 אקטען פון יעקב קאליך מאלי פּיקאן.

ציפּקע פייער

שבת דעם 31 ה. ח. ווערט געשפּילט די פריילינע קאָמישע אפּערעטקע אין 3 אקטען פון מ. פּיקמאן

דער קליינער מיליאָנער

אָנהויב די פאָרשטעלונגען פּינקטליך 8.30 אוונט. בילעטען צו באַקומען אין קאסע פון טעאַטער.

אין פאָרבערייטונג „טאָג און נאכט" פון ש. אנ—סקי

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC

Druk „Radomer-Kielcer-Leben" Radom Szwarlikowska 20